

Suriyeli Mülteciler ve
Türk Toplumunu Arasındaki Uyum

Fırsatlar ve Tehditler

MART 2021

KENDA SHAHERHAWASLİ

ELİF NUR GÜVENÇER

İNSAMER
İHH İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Mülteci
Hakları Derneği
INTERNATIONAL REFUGEE RIGHTS ASSOCIATION

Suriyeli Mülteciler ve Türk Toplumunu Arasındaki Uyum
Fırsatlar ve Tehditler

Hazırlayanlar: Kenda Shaferhawasli, Elif Nur Güvençer

Genel Yayın Yönetmeni: Dr. Ahmet Emin Dağ

Çeviri: Ömer Atıf Ala

Redaksiyon: Ayşe Merve Adanur Gezer

Web Editörü: Sueda Nur Çokadar

Baskı

Mart 2021

Kapak ve Sayfa Tasarım

Nuhun Gemisi / Nurgül Ersoy

Bu yazının içeriği ile ilgili bütün sorumluluk müelliflerine aittir.

©İNSAMER 2021

Bu yayının bütün hakları mahfuzdur. Sadece kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

İNSAMER, İHH İnsani Yardım Vakfı'nın araştırma merkezidir.

İÇİNDEKİLER

- 2 Giriş**
- 03 Türkiye'deki Suriyelilerin Yasal Statüleri**
- 04 Geçici Koruma Kapsamı**
- 06 Sosyal Uyumda Kültürel ve Dinî Faktörler**
- 08 İlişkilerin Değişme Süreci**
- 08 İyi Karşılama ve Sempati
- 08 İçsel veya Sözlü Huzursuzluk
- 08 Siyasi Kışkırtma
- 09 Ayrımcılık ve Sosyal Ret
- 10 Doğrudan Hedef Alma
- 14 İlişkilerdeki Değişikliklerin Nedenleri**
- 14 Ekonomik Kriz ve İş Sorunları
- 15 Hükûmet Politikaları
- 16 İç Siyasi Kutuplaşma
- 17 Medyanın Kışkırtması
- 18 Türk Halkı Arasında Büyüyen Sosyal Endişeler
- 18 Suriyelilerin Şikâyetlerine Hukuki Açıdan Zayıf İlgi
- 19 Bazı Suriyelilerin Olumsuz Davranışları
- 20 Toplumsal Algılardaki Değişimin Etkileri**
- 20 Suriyeliler Üzerindeki Etkileri
- 21 Türk Toplumunu Üzerindeki Etkileri
- 23 Öneriler**
- 26 Sonnotlar**

Giriş

Suriyelilerin Türkiye'ye sığınma dalgası 29 Nisan 2011'de Hatay Yayladağı Kapısı'ndan 253 kişilik ilk grubun girmesiyle başladı. Suriyeli mülteci dalgası, özellikle 2013, 2014 ve 2015 yıllarında Suriye içindeki durumun kötüleşmesi ile devam ederek 2020'deki toplam Suriyeli sayısını yaklaşık 4 milyona yaklaştırdı. Bu Suriyeli mültecilerin 3,5 milyonu geçici oturma kartına, 117 bini oturma iznine sahiptir. Kalanları ise henüz verilerini kaydettirmemiş düzensiz göçmen durumundadır.¹

Suriyeli mültecilerin sayılarının çokluğu, Türk Hükûmeti'nin etkileşimde bulunduğu ek yüklerle neden olmuştur. Bu yük cetvelinde, mültecilerin sağlık ve eğitim hizmetlerini temin etmek, onların yasal varlıklarını düzenlemek ve ev sahibi topluluk ile aralarındaki sosyal uyumu² geliştirmek gibi birçok madde yer almaktadır.

Bu raporun amacı Suriyeli mülteciler ile Türk toplumu arasındaki ilişkinin izini sürmek, önceki yıllarda meydana gelen bazı acil sosyal değişikliklere ışık tutmak, bu ilişkide dengesizlik oluşturabilecek bazı göstergelere karşı uyararak, bunları düzeltmek ve Türk Hükûmeti tarafından benimsenen uyum ve bütünleşme çabalarını güçlendirmek için çözüm önerileri sunmaktır.

“Bu raporun amacı Suriyeli mültecilerle Türk toplumu arasındaki ilişkinin izini sürmek (...) Türk Hükûmeti tarafından benimsenen uyum ve bütünleşme çabalarını güçlendirmek için çözüm önerileri sunmaktır.”

Rapor, konuya ilişkin daha önce yapılmış farklı araştırma, makale ve bilimsel araştırmaların yanı sıra, birebir görüşmelerden oluşan saha çalışmalarına dayanmaktadır.³

Çalışmada ilk olarak Türkiye'deki Suriyelilerin varlığını düzenleyen yasal ve hukuksal çerçeve gözden geçirilmiştir. İlk bölümde, bazı ortak faktörlerin sosyal uyum çabalarını güçlendirmedeki etkisi tartışılırken, ikinci bölümde Türk top-

lumu ile Suriyeliler arasındaki ilişkinin biçimini etkileyen ve bu ilişkilerin neticesi olarak meydana gelen bazı değişikliklere ışık tutulmuştur. Üçüncü bölüm, bu değişikliklerin arkasındaki nedenleri açıklamaya çalışırken, dördüncü bölüm, bu değişikliklerin beklenen etkilerine ve sonuçlarına odaklanmıştır. Beşinci ve son bölümünde, kusurları düzeltmeyi ve iki taraf arasındaki uyumu iyileştirmeyi amaçlayan bir dizi çözüm ve öneri sunulmuştur.

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERİN YASAL STATÜLERİ

2011 yılında Tunus'ta başlayan ve kısa süre içerisinde birçok Arap ülkesinde dalga dalga yayılan daha sonraları Arap Baharı olarak adlandırılacak olan demokrasi ve özgürlük hareketleri aynı yılın mart ve nisan aylarında Suriye'ye de sıçramış ve çok geçmeden bu ayaklanmalar kanlı bir savaşa dönüşmüştür. Ülkedeki barış ve güven ortamının ortadan kalkmasıyla binlerce Suriyeli ya ülke içinde yer değiştirmek zorunda kalmış veyahut komşu ülkelere sığınmaya başlamıştır.

Suriye ile 911 kilometrelik kara sınırı bulunan ülkemiz de bu hareketlilikten 29 Nisan 2011 tarihinde 400 kişilik bir grubun Hatay'ın Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü Sınır Kapısı'na dayanmasıyla payını almaya başlamıştır. 2011 yılı içerisinde toplamda 10 bin Suriyelinin ülkemize sığınmasıyla birlikte Türkiye, bu sığınmacılara, savaşın sona ermesi hâlinde ülkelerine döneceklerini düşünerek

açık kapı politikası uygulamış ve “geçici koruma” sağlayarak ulusal ve uluslararası hukuk literatüründe herhangi bir karşılığı bulunmayan “misafir” statüsünü vermiştir. Toplum içinde yaygın olarak kullanılan “Suriyeli mülteciler” kavramı, “misafir” kavramı ve aslında Suriyelilere tanınan hukuki statü birbirinden çok farklı hukuki anlamlar ihtiva etmektedir.

Türkiye, 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ne 1961 tarihinde taraf olmuş, sözleşmeye taraf olurken, coğrafi sınırlama şerhi koymuş ve bu sınırlamayı günümüze kadar da muhafaza etmiştir. Koyulan bu şerh neticesinde Türkiye yalnızca Avrupa'dan gelenlere mülteci statüsünü verirken Avrupa dışından gelen sığınmacılara geçici koruma statüsü sağlamaktadır. Yani koyulan bu şerh neticesinde Türkiye Avrupa dışından gelen sığınmacıları iç hukukta “şartlı

mülteci” olarak tanımlamakta ve güvenli üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar geçici bir koruma sağlamaktadır.

Suriye’deki iç karışıklığın artarak devam etmesi, Türkiye’nin iç hukukunda göç temelli bir mevzuatının olmaması nedeniyle var olan yasal düzenlemeler ihtiyacı karşılama noktasında yetersiz kalmış ve Türkiye 11.04.2013 tarihinde 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”nu kabul etmiştir. Anılan kanun “mülteci” kavramını Cenevre Sözleşmesi’ndeki tanımıyla kabul etmekle birlikte coğrafi çekince şartını da aynen içermektedir. Yani Avrupa ülkelerinden gelen sığınmacıla-

ra “mülteci” statüsü verilirken, Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle ülkelerini terk etmek isteyen bireylere “şartlı mülteci” statüsünü vermiştir. Bu kanunla belirlenen ve yeni bir statü olan “ikincil koruma” ise mülteci ya da şartlı mülteci statüsüne girmeyen ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde ölüm cezasına çarptırılacak veya kendisine ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak kişilere verilmiştir.

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMI

Bilmelidir ki Türkiye bulunduğu coğrafya nedeniyle gerek komşu ülkelerinde yaşanan iç karışıklıklar, gerek Avrupa ile Asya’yı birbirine bağlayan jeopolitik konumu sebebiyle bireysel göçün yanı sıra kitlesel göçe de maruz kalmaktadır. 6458

sayılı Kanun ile getirilen “mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma” kavramları bireysel göçle ülkemize sığınan bireylere tanınan statüleri ifade etmektedir.

Ancak Suriye’de yaşanan savaş sebebiyle ülkemize kitleler hâlinde Suriye’den göç meydana gelmesi neticesinde 6458 sayılı Kanun’da “geçici koruma statüsü” düzenlenmiştir. Geri göndermeme yasağının bir sonucu olarak toplu hâlde yerlerinden edilmiş nüfusun ülkemizde koruma altına alınması ve kendi ülkelerinde güven ortamı yeniden tesis edilene kadar geçici olarak uluslararası korumadan yararlandırılması anlamına gelen “geçici koruma statüsü” ülkemize sığınan nüfusun çokluğu sebebiyle yukarıda sayılan bireysel statülerin tanınmasının imkânsızlaşması neticesinde ortaya çıkmıştır.

6458 sayılı Kanun’un 91. maddesine göre:
“Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel akın hâlinde sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.”

Geçici koruma statüsünün tanımlandığı 6458 sayılı Kanun'un 91. maddesine göre: “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel akın hâlinde sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.” Madde metninden de anlaşılacağı üzere geçici koruma statüsü bireysel statü belirleme usulleri olan uluslararası koruma prosedürünün kitlesel göçle gelen bireylere uygulanmasının pratikte mümkün olmaması nedeniyle geçici bir çözüm sağlamaktadır. Dolayısıyla geçici koruma statüsü altında olan Suriyeliler ülkemizde bireysel statü olan “mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsü” sahibi olamayacaklardır. Bu durum ise Suriyelilerin Türkiye’de ikamet, çalışma izni, ülke içi seyahat hakkı, vatandaşlık kazanılması gibi belli başlı bazı konularda uluslararası koruma statüsü sahibi diğer bireylerden farklı usullere tabi oldukları anlamına gelmektedir.

6458 sayılı Kanun’un 91. maddesinde düzenlenen, ülkemize sığınan Suriyelilerin hukuki durumlarını belirleyen geçici koruma statüsü, Bakanlar Kurulu tarafından 22.10.2014 tarihinde hazırlanan Geçici Koruma Yönetmeliği adı altında detaylandırılmış, geçici korumanın şartları, usulü, koruma altına alınanlara tanınan haklar ve verilen hizmetler ile korumayı sona erdiren hâller açıklığa kavuşturulmuştur.

Göç Müdürlüğü’nün web sayfasında yer alan tanımlamaya göre geçici korumanın amacı şöyle sıralanmaktadır:

1. Kitlesel sığınma durumlarında ortaya çıkan acil koruma ihtiyacının karşılanması amacıyla sığınılan ülkeye erişimin sağlanması,
2. Zulüm riski olan yere geri gönderme ilkesinin gözetilmesi,
3. İnsan haklarına uygun temel asgari standartların sağlanması.

Buradan da anlaşılacağı üzere Geçici Koruma Yönetmeliği, geçici koruma statüsüne sahip Suriyelilerin geri gönderilme yasağının da bir gereği olarak ülke sınırlarımızdan içeri girişlerinde sıkıntıyla karşılaşmamaları, her ne kadar kendilerine mülteci statüsü tanınmayıp geçici olarak barındırılmaları hedeflenmiş olsa da insan haklarının gerekli yasal düzenlemelerle garanti altına alınmasını hedeflemektedir.

Yönetmelik kapsamında geçici korunanlara sunulacak ilk hizmetler; ülkeye kabul, silahtan arındırma, sevk merkezlerine yönlendirme, sağlık kontrolleri, kayıt, geçici koruma kimlik belgesinin düzenlenmesi, barınma merkezlerine sevk, barınma merkezleri dışında illerde kalma hakkı ve ülkede kalış hakkı verilmesidir. Yönetmeliğin “Hizmetler” başlıklı 26. maddesine göre Yönetmelik kapsamındaki yabancılara; sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal hizmetler ve yardımlar ile tercümanlık ve benzeri hizmetler sağlanabilecektir.

Suriye’de süregelen savaşın beklenenden uzun sürmesi sonucu ülkemizde geçici koruma altına alınan gerek barınma mer-

kezlerindeki gerekse Türkiye'nin farklı illerindeki Suriyelilerin Türk toplumuna sosyal uyumunun sağlanması gerekliliği doğmuştur. Bu gerekliliğin sonucu olarak Suriyeli geçici koruma belgesi sahibi kişilere okul öncesi de dahil olmak üzere, okul çağındaki tüm çocuklar için eğitim hizmetleri, Türk vatandaşlarına verilen standartta sağlık hizmetleri sunulmuş, barınma merkezlerinde yabancılar için ibadethaneler oluşturulmuş, ihtiyaçlarını sağlayabilmeleri için marketler kurulmuştur. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli yabancılar için yetişkin eğitim merkezleri de mevcut olup bir mesleği olmayanlara, yeterli beceri kazandırılarak meslek sahibi olmalarına yardımcı olunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Suriye'deki iç karışıklıklar başladığından bu yana izlediği açık kapı politikası, çeşitli yasal düzenlemeleri ve ilgili ulusal mevzuatın uluslararası göç hukuk standartlarına çıkarılması, devletin tüm kurum ve kuruluşlarının yanı sıra sivil

toplum örgütlerinin ve gönüllü Türk vatandaşlarının Suriyelilerin Türk toplumuna entegrasyonu konusunda harekete geçmesine rağmen Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin çeşitli sorunlarla karşılaştıkları vakidir.

Bugün Türkiye'de sayıları 4 milyona yaklaşan Suriyeliler barış ve güven ortamının yeniden tesis edilmesiyle ülkelere geri döneceklerinden bahisle geçici koruma statüsü tanınarak ülkemizde "misafir" edilmektedir. Türkiye'deki yasal mevzuat gereği, kendilerine sığınma istedikleri ülkede sürekli kalacakları düşünülen mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma statüsü verilmeyen Suriyeliler, geçici koruma statüleri nedeniyle yerel entegrasyon ve vatandaşlık haklarının kazanımı noktasında dezavantajlı konumda bulunmaktadır. Suriyeliler sahip oldukları bu statü nedeniyle, amacı kişiyi sürekli yerinden edilme korkusundan arındırmak ve normal bir yaşama kavuşma imkânı sunmak olan uluslararası koruma statülerine başvuramamaktadırlar.

SOSYAL UYUMDA KÜLTÜREL VE DİNÎ FAKTÖRLER

İltica deneyimi, özellikle mülteciler ve genel olarak ev sahibi topluluk için zor bir deneyimdir. Bu zorluğun nedeni, özellikle yeni ortama adaptasyon ve alışma, ev sahibi toplumla entegrasyon ve uyum açısından büyük güçlüklerin mevcut olmasıdır.⁴ Buna rağmen, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıları uyumlaştırma deneyimi -bir ölçüde

ve bazı açılardan- Avrupa ülkelerine göre daha kolaydı. Bunun başlıca nedeni, Suriye ve Türk halkları arasındaki kültürel ve dinî benzerliklerdir. Bu benzerlikler sınır bölgelerinde çok daha nettir. Bununla birlikte, coğrafi faktörleri ve 400 yıl süren Osmanlı yönetiminin miras bıraktığı ortak tarihi unutmamak gerekir.

İki halk arasındaki en belirgin benzerlikler:

- ❖ *Dinî Benzerlik:* Haram ve helal gibi İslam'ın öğretileri ve değerleri, dinî bayramlar, ibadetler, kutsallar, başörtüsü vb. değerlere duyulan saygı.
- ❖ *Entelektüel ve Kültürel Benzerlik:* Ailenin değer anlayışı, evlilik, aile üyeleri arasındaki ilişkiler, yaşlılara saygı, muhtaçlara ve zayıflara yardım etme anlayışları.
- ❖ *Dilbilimsel Benzerlik:* İki halk arasında dil farklı olsa da Arap halkları -özellikle halk/Argo dillerinde- Türkçe kökenli pek çok kelime kullanırken, Türk dili de Arapça kökenli çok sayıda kelime içermektedir. Anlatım tarzı farklılık gösterse de insanlar arasında dolaşan popüler atasözleri konularında da benzerlikler bulunmaktadır.
- ❖ *Gelenek ve Göreneklerdeki Benzerlikler:* Özellikle düğünler, bayramlar⁵ ve bazı geleneksel yemek türleri büyük benzerlik taşımaktadır.
- ❖ *Sanat:* Müzik melodilerinde veya bazı geleneksel danslarda olsun benzerliklerin yanı sıra, hat, tezhip, süsleme vb. sanat alanlarında ciddi ortaklıklar bulunmaktadır.
- ❖ *Etnik Akrabalık:* Hem Suriye hem de Türk toplumları, Arap, Türkmen veya Kürt kökenden ortak etnik grupların bulunduğu mozaik toplumlardır.⁶ Ancak detaylarda bu etnik çeşitliliğin her iki ülkeyi de farklı kıldığı, bir bölgeden diğerine gelenek ve göreneklerin deği-

şim gösterdiği ve bu nedenle Türk ve Suriye halklarının birtakım açılardan yakınlaşıp başka açılardan farklılaştığı da bir gerçektir.⁷

İki halk arasında bazı açılardan kısmi farklılıklar olsa da köklü ve derin bir kimlik boyutuna ve iki taraf arasındaki uyum ve bütünleşmeyi teşvik etmede güçlü bir etkiye sahip oldukları için, ortak faktörlerin çeşitliliklerinin üstün geldiği varsayılmaktadır.

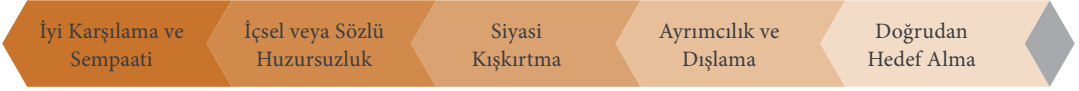
Türk Hükûmeti, her iki tarafın kabul ettiği “muhacirler ve ensar” gibi dinî değer taşıyan kavramları ve “misafir” gibi kültürel kavramları ön plana çıkarıp Suriye ve Türk halkları arasındaki bu yakınlaşmadan yararlanarak aralarındaki bütünleşme ve uyum çabalarını geliştirmek için çalışmaktadır.

Kültürel yakınlık, başlangıçta, yüksek düzeyde sosyal kabul görmek için önemli bir faktör olsa da sürenin uzaması, Suriyeli sığınmacı sayısının artması ve Türkiye'deki siyasi ve ekonomik koşulların değişmesi, iki taraf arasındaki algıların ve ilişkilerin değişimini tetiklemiştir. Başlardaki olumlu havanın aksine her iki taraf da diğerinden rahatsız olmaya ve biri diğerine karşı daha kapalı toplumlar olmaya doğru ilerlemiştir. Kültürel benzerlik avantajı, diğer günlük gelişmelerin etkisiyle uyumu teşvik etmedeki başarı şansını kaybetmeye başlamıştır.⁸

İLİŞKİLERİN DEĞİŞME SÜRECİ

Son iki yılda belirginleşmeye başlayan sosyal değişim, artık toplumda kendini iyiden iyiye hissettirmektedir. Türk

toplumu ile Suriyeliler arasındaki ilişkinin şu ana kadar beş aşamadan⁹ geçtiği söylenebilir:

İyi Karşılama ve Sempati

İlk yıllarda Suriyeli mülteciler, yaşadıkları mağduriyetin taze olması ve medyadaki savaş görüntüleri nedeniyle Türk halkının geniş kesimlerince sempatiyle karşılanmış ve bunun sonucunda Türkiye toplumundan maddi ve manevi yardımları fazlasıyla görmüştür.¹⁰ Bunun yanı sıra, birçok Türkiyeli yardım kuruluşu,

etkilenen ailelere maddi yardımlarda bulunmuş ve onların ihtiyaçlarına koşmuştur. Üstelik birçok Türkiyeli kanaat önderi, aktivist ve siyasetçi Suriye'nin kuzeyindeki sınır kamplarını¹¹ ziyaret ederek çok miktarda maddi ve manevi destek sağlamış ve acıların bir kısmını Türk medyasına aktarmıştır.

İçsel veya Sözlü Huzursuzluk

Suriyeli sayısındaki beklenmedik artıştan sonra 2014 yılında Türk toplumunda rahatsızlık hissedilmeye başlanmıştır. Bu artışın bir sonucu olarak, iş gücü piyasasındaki rekabet ve kiralık evlere olan yüksek talep nedeniyle fiyatlardaki dalgalanma yerel piyasayı olumsuz etkilemiştir. Türk toplumunun kültürel algılarını dikkate almayan bazı grupların rahatsız edici davranışlarının ortaya çık-

ması da bu huzursuzluğun artmasında etkili olmuştur. Bunlar arasında; çocuk yaştakiler¹² başta olmak üzere Suriyeliler tarafından artan dilencilik vakaları, bazı Suriyeli gençlerin karıştığı sözlü taciz olayları, kimi Suriyeli ailelerin geç saatlere kadar yüksek sesle konuşması ya da müzik çalması ve parklarda temizlik ve genel ahlak kurallarına uyulmaması en dikkat çekenlerdir.

Siyasi Kışkırtma

Hükûmetin Suriyeliler dosyasıyla ilgili politikasına karşı çıkan bazı partiler, Türk toplumunda artan bu iç rahat-

sızlığı fark ettiklerinde özellikle seçim zamanlarında bunu siyasi bir kazanca dönüştürmek için kullanmaktan çekin-

memişlerdir. Türk Hükûmeti'nin Suriye mülteci politikasını Türk vatandaşlarına zarar veren başarısız bir uygulama olarak lanse etmeye çalışırken, bilerek ya da bilmeyerek yabancı düşmanlığını tetiklemiş oldular. 2017 yılında net bir şekilde fark edilmeye başlayan bu süreç bir yandan sosyal medyada köpürtülen bazı kampanyalarla tırmandırılırken¹³ öbür yanda seçim malzemesi yapılarak Suriyelilerin varlığına yönelik bir tartışmaya dönüşmüştür.¹⁴ Bu süreçte Türk toplumunun hassas olduğu ekonomik, sosyal ve güvenlik kaygıları öne çıkarılırken Suriyelilerin aldığı yardımın boyutu

ve kaynağı konusunda birçok yanıltıcı veya abartılı bilgiler yayılmıştır.¹⁵ Söz konusu kışkırtma kampanyaları, Türk halkının zihnindeki Suriyelilerin imajını değiştirmeye başlamış ve onların mevcudiyetlerini tartışmaya açmıştır. Hatta siyasi hararetin yükseldiği seçim dönemleri öncesinde Suriyeli mültecilere yönelik şiddet dalgalarının ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Suriyelilerle ilgili herhangi bir sorun olduğunda veya söylenti yayıldığında Türk grupları Suriyelilere ait dükkân ve arabaları yıkıp yakmaya kadar ileri gitmeye başlamışlardır.¹⁶

Ayrımcılık ve Sosyal Ret

Bu aşamada iki toplum arasındaki ilişkinin biçimi, kabuklarının içlerine çekilip kapanmaya daha yakın bir yol almaya başlamıştır. Pek çok Suriyelinin belirli mahallelerde ve şehirlerde toplanması, bölgenin kimliğinde değişikliğe yol açmıştır. Arapça yazılan tabelaların çoğalması ve Suriyeli dükkânların ve restoranların artması, Türkiye'nin Suriyeli varlığı ve bunun Türkiye'nin kimliği ve demografik yapısı üzerindeki etkileri konusundaki endişeleri güçlendirmiştir.

Suriyeliler İçin Sosyal Baskı Endeksi 2019,¹⁷ Türk toplumunun kendisiyle Suriyeliler arasında "uzak" olarak sınıflandırılan bir sosyal mesafe kurduğunu ortaya koymaktadır. Endeks, 2014 ve 2017 yıllarına göre artan bir ivme göstermektedir. Bu, mülteciler ile Türk toplumu arasındaki ilişki modelinin ve kabul derecesinin zaman içinde değiştiği hipotezini doğrulamaktadır.¹⁸

İhtiyaç ve çalışma sınırları dışında Türklerin Suriyelilerle etkileşime girmekten kaçınmaları daha da belirgin olmaya başlamıştır. 2018 yılında özellikle okullarda çocukların ruh hâllerinin değişmesi ve Suriyeli akranlarıyla¹⁹ oyun oynamayı ya da konuşmayı istememeleri nedeniyle ayrımcılık ve sosyal reddetme²⁰ vakaları net bir şekilde fark edilmeye başlanmıştır. Ayrıca bu durum bazı okulların Suriyeli öğrencileri Türk öğrencilerden²¹ ayırmalarına veya onların çeşitli bahanelerle²² okul kayıtlarını reddetmelerine kadar varmıştır. Türk üniversitelerinde eğitim gören birçok öğrenci, Suriye kökenli olması nedeniyle akademisyenler tarafından rahatsız ve taciz edilmişlerdir.²³

Ayrımcılık durumu sadece geçici koruma statüsündeki Suriyelilere değil, Türk vatandaşlığına geçmiş Suriyelilere dahi uzanmaya başlamıştır. Türk vatandaşlığı-

ğına geçmiş Suriyelilerin bir Türk kadar hak ve sorumluluk sahibi olamayacağını düşünenlerin varlığı nedeniyle, birçok in-

san taciz ve sıkıntılara maruz kalmamak için Suriye kökenli olduklarını gizlemek zorunda kalmaktadır.²⁴

Doğrudan Hedef Alma

2019'un sonlarında fiziki saldırılarda-ki hafif yükselişe birlikte 2020 yılında Korona salgınına rağmen dayak yiyen veya saldırıya uğrayan Suriyelilerin vakalarında önceki yıllara göre artış yaşanmıştır. Her ne kadar 2017'den beri yaşansa bile, bunlar genelde adi vakıalar olarak kalmış ve sosyal medya veya ana akım medyada fazla gündem olmamıştır.

Kimi uzmanlar, yaşananların çoğunun her toplumda görülen standart olay ve saldırıların parçası olabileceğine ve genel anlamda toplumsal bir eğilime işaret etmediğine inanmaktadır. Onlara göre örneğin, iş yerlerinde kavgalar, adi hırsızlık olayları gibi adli durumlar veya ırkçı motivasyonlu tekil olaylar yaşa-

abilir. Ancak kimi uzmanlar ise, yaşananların Türk toplumundaki genel değişimin bir parçası olduğunu ve yaşadıkları sorunlar yüzünden en zayıf halka olan Suriyelilerin hedef hâline geldiğini düşünmektedir.²⁵

2020'nin başından Ekim ayı²⁶ sonuna kadar Suriyelileri hedef alan ve sosyal medyaya yayılan olayların analizi şöyle bir tablo ortaya koymaktadır:

1. Suriyeli sığınmacıları hedef alan olaylar Türkiye'nin 15 ilinde görülmüştür. Ancak bunlar içinde özellikle İstanbul, Gaziantep, Adana ve Hatay'da yoğun biçimde yaşanmıştır.²⁷ İzleme sonuçlarına göre (Şekil

Kaydedilen Sorunların Türkiye İllerine Göre Dağılımı				
İl	Nüfusu	İldeki Suriyeli sayısı	Nüfusa oranı	Tespit edilen sorunların sayısı
İstanbul	15.519.267	496483	%3,3	15
Gaziantep	2.069.364	450031	%22,2	9
Adana	2.237.940	246462	%11,1	8
Hatay	1.628.894	438741	%27,2	5
Dış borçlanma	Çok yüksek	Altyapı projeleri	Çok düşük	19

Şekil 1: En çok sorun yaşayan iller hakkında bilgiler

1), İstanbul bir yıl içinde 15 hadise ile en fazla olay yaşanan il olurken, onu Gaziantep, Adana ve Hatay izlemektedir. Ancak Suriyeli sayısının ildeki nüfusa oranı, sorun sayısının toplam Suriyeli sayısına oranı gibi diğer faktörlerin de dikkate alınması gerekmektedir. İlin nüfusuna göre

Suriyeli sayısı görece yüksek olduğu hâlde Gaziantep ve Hatay'da diğer illere oranla çok az vakıya yaşandığı anlaşılmaktadır.

2. Olayların zaman çizelgesine bakıldığında, haziran ayından itibaren saldırı sayısında net bir artış olduğu

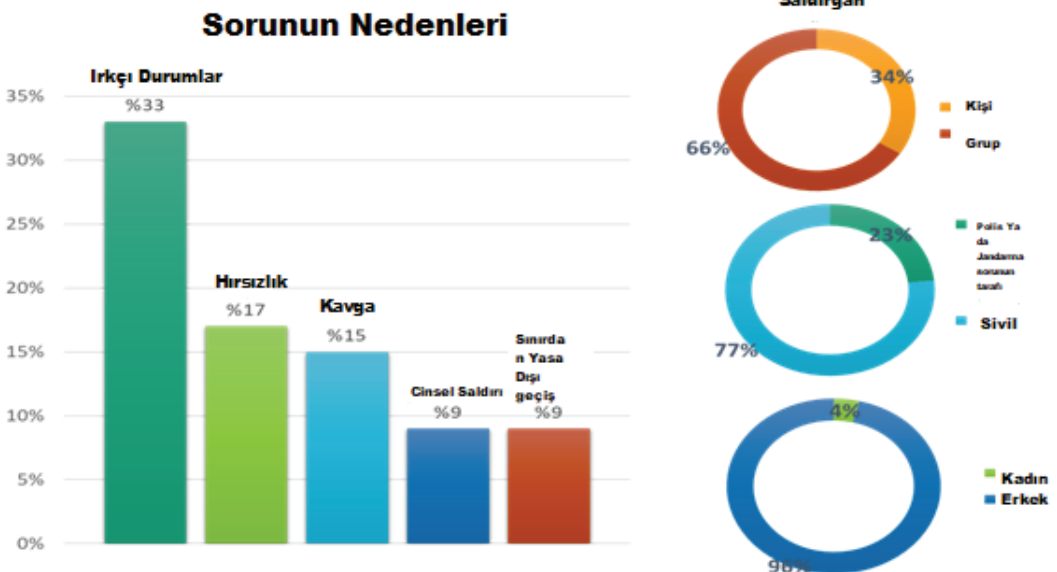

Şekil 2: Aylık saldırıların zaman çizelgesi

dikkat çekiyor. Bu da pandemi koşullarından doğan karantina sona erdikten ve insanlar işlerine döndükten sonraki döneme denk gelmektedir.²⁸

3. Saldırıyı kimin gerçekleştirdiği konusundaki kayıtlar, saldırganların çoğunlukla 18-30 yaşları arasındaki genç erkeklerden oluştuğunu göstermektedir. Bu saldırıların büyük bir kısmı, çoğunlukla erkekleri hedef alan gruplar tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu saldırıların üçte biri ırkçılıktan kaynaklanırken, olayların %26'sının hırsızlık ve cinsel saldırı gibi cezai nedenlere, %15'inin sıradan kavgalara, %9'unun Suriyelilerin yasadışı yollardan Türkiye'ye girme girişimlerine ve %17'sinin ise diğer nedenlere bağlı olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 3). Öte yandan, saldırıların %23'ünde polis veya jandarmanın tutumu da şikâyet konusu olmuştur.

4. Bu olayların meydana geldiği yerlere bakıldığında, hadiselerin genellikle sosyo-ekonomik olarak orta ve alt sınıf sosyal grupların yerleşim alanlarında yaşandığı anlaşılmaktadır.
5. Mağdurun özelliklerine bakıldığında, saldırıya uğrayanların %62'sinin bireyler olduğu görülmektedir. Olayların %29'u küçük yaşta reşit olmayanları ve esas olarak erkekleri hedef alarak yapılmıştır. Saldırıların %36'sı bıçak ve keskin aletler gibi silahlarla gerçekleştirilirken, %29'u ateşli silahlarla ve %18'i el ve ayaklarla döverek meydana gelmiştir. Bu olayların %25'i ölümlü, %29'u uzun süre hastanede kalmayı gerektiren orta veya ağır yaralanmalarla sonuçlanmıştır (Şekil 4).
6. Bu saldırıların bir kısmına, sosyal medyadaki²⁹ kampanyaların etkili ol-

Şekil 3: Saldırıların nedenleri ve saldırgan özellikleri

Saldırımın Sonucu		Saldırı Aleti			
Hafif Yaralanma	%22	Bedensel Saldırı	%18		
Orta Yaralanma veya Kırık	%20	Kesici Alet	%36		
Ağır Yaralanma	%9	Ateşli Silah	%29		
Ölüm	%25	Cinsel Saldırı	%11		
Mülke Zarar Verme	%4				
Cinsel Saldırı	%11				
Saldırıya Uğrayanlar					
Birey	%62	Reşit	%71	Kadın	%18
Grup	%38	Reşit Değil	%29	Erkek	%64
				Kadın ve Erkek	%18

Şekil 4: Saldırı mağdurları, araçları ve sonuçları

duğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında, mağdurların ailelerine sağduyulu Türk şahsiyetleri³⁰ tarafından ziyaretler yapılması gibi pozitif eylemler de dikkat çekmiştir. Ancak, Türk medyası genel olarak, bu olayların hukuki olarak ele alınmasına ve soruşturmaların sonuçlarına net bir şekilde odaklanmamış ve takipçisi olmamıştır.

7. Türkiye'nin son yıllarda suç oranlarında artış dikkat çekmektedir.

İstatistiklerden biri 2014-2018 yılları arasında hırsızlık suçlarında %52, kapkaç suçlarında %91 oranında artış olduğunu ve küçük yaştakilerin³¹ suçlara yüksek oranda karıştığını göstermektedir. Bu, Türk toplumu içinde genel bir bağlama işaret etmekte ve bunun yansımaları doğal olarak, toplumun bir parçasını oluşturan Suriyeliler üzerinde de ortaya çıkmaktadır.

İLİŞKİLERDEKİ DEĞİŞİKLİKLERİN NEDENLERİ

Birçok toplum bilimci ve uzman, hükûmetin sosyal entegrasyonu ve uyumu teşvik etmek için gösterdiği çabalara rağmen, Suriyeliler ile Türk toplumu arasındaki ilişkinin şeklini değiştirmeye

yol açan farklı nedenlere dikkat çekmektedir. Kimisi gerçeklere kimisi ise sadece algılara dayanan bu nedenlerin anlaşılması, çözüm konusunda da ipuçlarını barındırmaktadır.

Ekonomik Kriz ve İş Sorunları

Uzmanlar, 2018'de³² belirtileri açıkça görülen Türkiye'deki ekonomik krizi bu değişimlerin ana nedeni olarak görmektedir. Zira böyle bir kriz birçok Türk ailesinin ekonomik anlamda istikrarını tehdit edecek birtakım sonuçlar getirmiştir. Türk lirasının yabancı paralar karşısında gerilemesi, Korona³³ hastalığının yol açtığı ekonomik kapatmaların bunu derinleştirmesi ve işsizliğin artışı insanların maddi güçlerinin zayıflamasına yol açmıştır. Sadece bugünü değil geleceği de karamsar hâle getiren bu tablo, toplumsal psikolojide bir suçlu arayışını tetiklediği gibi, eldeki kaynakların başkaları tarafından paylaşılması konusunda isteksizliği doğurmuştur.

Toplumunda, mevcut ekonomik krizin sorumlusunun ülkede ikamet eden çok sayıda Suriyelinin olduğu inancının yayılması arkasında böyle bir dinamiğin büyük ölçüde rol oynadığı söylenebilir. Bu kanaat, Türkiye'deki Suriyeli mültecilere yapılan harcamaların büyüklüğü hakkında sıklıkla yapılan açıklamalar sonucunda biraz daha pekişmiş görünmektedir.³⁴

Türkiye'de işsizlik oranlarının yükselmesinin doğal bir sonucu olarak birçok Türk vatandaşı bunun sorumluluğunu Suriyelilere atma eğilimine girmektedir. İşgücü piyasasındaki rekabet ve işverenlerin düşük maaşları nedeniyle Suriyeli işçileri Türklere tercih etmesi sorunu daha da derinleştirmiştir. Kayıt dışı ekonomi denen alanda Türk işçisinin kabul edemeyeceği çalışma koşullarında düzensiz ve uzun saatler çalışmayı kabul eden Suriyeli işçiler tercih edilmektedir.³⁵

2019'un ortalarından bu yana, Türk Hükûmeti, Suriyelilerin çalışma koşulları üzerindeki kontrolü sıkılaştırmak, işverenleri tüm Suriyeli işçiler için resmi çalışma izni çıkarmaya zorlamak

“2019'un ortalarından bu yana, Türk Hükûmeti, Suriyelilerin çalışma koşulları üzerindeki kontrolü sıkılaştırmak, işverenleri tüm Suriyeli işçiler için resmi çalışma izni çıkarmaya zorlamak ve ihlal edenleri cezalandırmak için çalışmalar başlatmıştır.”

ve ihlal edenleri cezalandırmak için çalışmalar başlatmıştır. Hükûmet ayrıca, Avrupa Birliği ile iş birliği için-

de, işverenleri bu işçileri resmi olarak Çalışma Bakanlığı'na kaydettirmeye teşvik edecek olanaklar sağlamıştır.³⁶

Hükûmet Politikaları

Türkiye'deki Suriyeli mülteci dosyasının yönetimine ilişkin bazı hükûmet politikaları Suriyeliler ve Türkler arasındaki ilişkiyi etkilemektedir. Bu etkileri, aşağıdaki hususlarda özetlemek mümkündür:

- ❖ Türk kamu kurumları, bazı uluslararası kuruluşlarla iş birliği yaparak, Türkiye'deki Suriyelilerin varlığından kaynaklanan birçok zorluğu yönetmeyi başarmıştır. Ancak Türk Hükûmeti bu dosya ile sorunları çözmek için kısa vadeli projeler planlama stratejisi yürütmüş ve ülkedeki Suriyeli varlığının uzun süre devam etme ihtimali önceden hesaplanmamıştır. Sonuç olarak hükûmet krizin başlangıcında kullandığı uyum politikalarını sonraki dönemin yeni koşullarına göre dönüştürme konusunda istenilen seviyeyi yakalayamamıştır.³⁷
- ❖ Türk Hükûmeti, tüm Suriyeli mültecileri, onlara birtakım hak ve sorumluluklar³⁸ veren yasal bir statü olan ve Avrupa ülkelerinin mültecilere tanıdığı koşullardan farklı olarak geçici koruma statüsü altına almıştır. Ancak, bu yasal tanımlamanın varlığına rağmen hükûmet, birçok durumda "misafirler" kavramını kullanmıştır. Hükûmet ayrıca, Türk toplumuna Suriyelilerin Türkiye'de sahip oldukları hakları

ve onların Türkiye'deki varlıklarına ilişkin imzalanan uluslararası anlaşmaların getirdiği yükümlülükleri açıklamakta yeterli seviyede ilerleme sağlayamamıştır.³⁹

- ❖ Resmi medya söylemi Türkiye'deki Suriyeli mültecilere yapılan harcamaların hacmine odaklanmıştır. Bu, ilgili ülkelere yükümlülüklerini yerine getirmelerini talep etmek için dile getirilmiş dışa yönelik bir söylem olsa da Türkiye'nin iç düzenine kötü yansımıştır. Konuya ilişkin sıkça ve periyodik olarak yapılan konuşmalarda, harcamaların kaynağı ve harcanan taraflar belirtilmeden doğrudan harcamaların hacmine odaklanılmıştır. Bu durum, çok sayıda Türk arasında, harcanan meblağın devlet hazinesinden harcandığına dair bir kanaat doğurmuştur. Hükûmetin devletin kaynaklarını kendi vatandaşlarının yaşam koşullarını iyileştiren projelere harcamak yerine Suriyelilere yönelik harcadığı yönündeki yanlış fikir Türkler arasında ciddi rahatsızlığa neden olmuştur.⁴⁰
- ❖ Özel potansiyel ve yeteneklere sahip bazı Suriyelilere Türk vatandaşlığının verilmesi, Türk toplumunun bu adımı kabul etmeye hazır olmayan geniş kesimleri arasında öfke ve ret

ortamının yaratılmasına katkı sağlamıştır. Ancak bilindiği üzere, Türk vatandaşlığına geçirilen Suriyelilerin sayısı toplam Suriyeli mültecilerinin sayısının %3'ünü geçmemektedir.⁴¹

- Suriyelilere ilişkin seyahat izni⁴² alma yükümlülüğü gibi bazı kararlar, Suriyelilerin bir tehlike kaynağı ve güvenlik⁴³ tehdidi olabileceklerini veya daha az haklara sahip olduklarını gösteren zihinsel imajı güçlendirmeye katkıda bulunmuştur. Ayrıca, bazı illerde iktidar partisinin 2019 Yerel Seçimlerinde geriye düşmesi ve belediyelerini kaybetmesinin ardından Suriyelilerle ilgili bazı kanunların çıkarılmasıyla, bu kaybın müsebbibinin Suriyeliler olduğu imajı yaratılmıştır.⁴⁴
- Suriye'ye yapılan askerî müdahalenin, Suriyelileri kurtarmak amacıyla değil bilakis Türkiye'nin güvenli-

ği ve bölgesel çıkarları için yapıldığı hızlı bir biçimde anlatılamamıştır. Dolayısıyla, Suriye'de Türk askerlerinin hayatını kaybetmesi bir öfke patlamasına neden olmuştur. Bu öfke patlaması yüzünden de ülkelerini korumamakla suçlanan Türkiye'deki Suriyelilere intikam girişimleri başlamıştır.⁴⁵

- Bazı entegrasyon politikaları, hizmet olanaklarının büyük sayıları karşılamaya hazır olmadığı göz önüne alındığında, devlet tarafından vatandaşlarına sağlanan hizmetlerin kalitesinde bir düşüşe neden olmuştur. Örneğin, bazı illerde Suriyeli öğrencileri Türk okullarında⁴⁶ barındıracak altyapı yeterli değildir. Tıbbi bakıma ihtiyaç duyan çok sayıda Suriyelinin varlığının bir sonucu olarak, bazı illerdeki devlet hastanelerinde de kalabalık artmıştır.

İç Siyasi Kutuplaşma

Suriyeli mülteciler dosyası siyasi partiler, özellikle de bazı muhalefet partileri için temel bir dosya hâline gelmiştir. Bazı muhalefet partileri, Türk kamuoyundaki kızgınlık ve korkulardan yararlanarak seçim kampanyalarının çoğunu bu dosyanın üzerine oluşturmuştur. Bu dosya üzerinden iktidar partisini rahatsız etmeye çalışan bazı muhalefet partileri, "Suriyelilere yönelik politikaların başarılı olmadığı", "iç, ekonomik

ve siyasi sorunlara yol açtığı ve bunun bedelinin Türklere ödetildiği" gibi tezler öne sürmektedir. Ciddi bir oy kaybetme riski ile karşı karşıya kalan iktidar partisi de sonrasında Suriyeli sığınmacılar dosyasını seçim programına dâhil etmek mecburiyetinde kalmış, bu da Türk kamuoyu tarafından bazı muhalefet partilerinin iddialarının geçerliliğinin üstü kapalı olarak tanınması olarak anlaşılmıştır.⁴⁷

Medyanın Kışkırtması

2017 yılında sosyal medya platformlarında, Suriyelilerin sınır dışı edilmeleri ve ülkelerine geri gönderilmeleri çağrısında bulunan bir *hashtag* ile örgütlenmiş kampanyalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu kampanyalar sırasında, bazı Suriyeliler tarafından yapılan bazı hatalar istismar edilmiştir. Örneğin, halka açık parklardaki temizlik ve sahillerdeki olumsuz bazı davranışları gösteren fotoğraflar dolaşıma sokulmuştur.

Rastgele oluşmadığı anlaşılan bu tür kampanyalara kasıtlı veya kasıtsız olarak katılan çok sayıda Suriyelinin olduğu da bilinmektedir. Örneğin, 15 Temmuz 2016'daki başarısız darbenin birinci yıldönümünden yararlanmak isteyen ve rejim yanlısı olduğu düşünülen bu kesimler, hükûmet üzerinde siyasi baskı oluşturmak için devasa bir gösteri yapmak istemişti.⁴⁸

Öte yandan, gazete ve televizyon gibi geleneksel medya kuruluşları da bilerek ya da bilmeyerek Suriyeli mültecilere yönelik nefret çağrısı yapan söylemlere katkıda bulunmuştur. Bazı medya organları tarafından genellemeler yapılarak adeta tüm Suriyeli mülteciler "Potansiyel suçlular, güvenlik sorunlarına ve terörizme karışanlar ve birçok cinayet, hırsızlık ve tacizin sorumluları" olarak lanse edilmiştir. Türkiye'deki kötüleşen ekonomik durum ve işsizlikten

sorumlu tutularak varlıklarının rahat-sızlık verdiği, ülkede gerginliğe neden oldukları ve Türkiye'nin demografik yapısını etkiledikleri dillendirilmiştir.⁴⁹

Bu kışkırtıcı medya söylemi bütünüyle olumsuz olguları⁵⁰ vurgulamaya, olumlu olanları görmezden gelmeye ve hatta bazen ihmal etmeye, Suriyelilerin varlığına ilişkin olumsuz zihinsel imajı⁵¹ pekiştirmeye yönelik sonuçlar doğurmuştur. Türk toplumundaki toplumsal korkuları derinleştirmeye çalışan bu söylem, Suriyelilere karşı öfke ve huzursuzluğu kışkırtmaya yönelik yanıltıcı, eksik ve bazen yanlış bilgiler yaymaya odaklanmıştır.⁵² Özellikle muhalefete yakın medya kuruluşları, hükûmeti Türk halkına karşı Suriyelileri tercih etmekle ve devlet hazinesini ekonomik kalkınmaya harcamak ve yaşam standardını iyileştirmek yerine onlara israf etmekle suçlamaktan çekinmişlerdir.⁵³

Öte yandan, bazı Türk ve vatandaşlığa kabul edilen Suriyeli gazetecilerin yazdıkları yazılar dahi hedef hâline getirilmiştir. Suriyelileri hedef alan nefret söyleminin yayılması tehlikesine karşı uyardıran çalışan bu gazetecilerin yazıları itibarsızlaştırılmakla kalmamış bazı siyasi aktörler tarafından tehdit edilmişlerdir.⁵⁴

Türk Halkı Arasında Büyüyen Sosyal Endişeler

Çok sayıda Suriyeli, Türklerin her geçen gün artan korkularına neden olmuştur. Bu endişeler iki düzeyde yoğunlaşmıştır: Birincisi, bazı Suriyelilerin şiddet suçları, hırsızlık ve kaçakçılık gibi işlere karışması nedeniyle tüm Suriyelilerin varlığının ülke güvenliğine zarar vereceği algısı ciddi endişeler yaratırken, sığınmacı sayısının çokluğu kamu hizmetlerinin azalmasına

veya kalitesinin düşmesine, sosyal ve kültürel yapıya zarar vermesine neden olarak görülmüştür. İkinci toplumsal kaygı, Suriyelilerin vatandaşlığa alınmalarının Türkiye'nin gelecekteki kaderini belirleyeceği ve çok sayıdaki Suriyelinin Türk kültürel kimliğini bozacağı yönündeki korkulardır.⁵⁵

Suriyelilerin Şikâyetlerine Hukuki Açıdan Zayıf İlgi

Bir diğer ciddi şikâyet, Suriyelilerin sorunlarıyla hukuki olarak yeterli düzeyde ilgilenilmediği konusudur. Görüşülen bazı hukukçular, kimi polisin, saldırıya ya da hırsızlığa uğrayan veya hedef alınan Suriyelilerin şikâyetlerini hakkıyla ele alma konusunda gevşek davrandığını öne sürmektedir.⁵⁶ Bu nedenle, pek çok Suriyeli arasında polise ve yargıya başvurma bir anlamı olmadığı inancı yaygınlaşmış durumdadır.

Öte yandan, görüştüğümüz bazı uzmanlar, polisin aldığı tavır nedeniyle mağdur lehine olması gereken şikâyetin tersine çevrildiği birkaç vakayla karşılaştıklarını bildirdi. Bazı polis memurlarının⁵⁷

başvurduğu söz konusu tavrılar arasında, şikâyetin ayrıntılarını çeşitli bahanelerle⁵⁸ kaydetmeyi reddetmek, caydırıcı tedbirler⁵⁹ alma konusunda gevşeklik göstermek, mağduru tehdit ederek şikâyetini geri çekmeye zorlamak, anlamsız ve haksızca dövmek⁶⁰ veya geçici ikamet statüsünden yararlanarak yasal bir sebep olmaksızın onu sınır dışı merkezlerine nakletmek gibi şikâyetler bulunmaktadır. Saldırganın Suriyeli olduğu zamanlarda ise polislerin farklı davrandığı ve görevini yerine getirmeyi asla ihmal etmeyip, tutanakları özenle tutarak sorunla gerektiği gibi ilgilendiklerini belirten şikâyetler de bulunmaktadır.

Kimi uzmanlar, bazı polis memurlarının bu toplumun üyeleri oldukları için medyanın propagandası ve Suriyelilere yönelik kışkırtma kampanyalarından etkilenmesinin doğal olduğunu düşünmektedir. Ancak bu kişisel tutumların çalışmaları sırasında görev ve sorumluluklarını etkilemesi ve söz konusu tutumlarını sorumluluklarıyla karıştırmaları toplumlar

“Türkiye’de ırkçı kışkırtma suçlarına karşı açılan davalarda caydırıcı karar verilmemesi, ırkçılık temelli suçları artıran bir sonuç yaratabilir.”

arası güveni zedeleyen bir zaaf durumu yaratmaktadır. Polis karakolu -pratikte- ülkedeki yasal otoriteyi temsil etmesi ve yasaları uygulayan ilk merkez olması nedeniyle oradaki en küçük bir ayrımcılık hissi, tüm topluma sirayet edecek hukuksuzlukların başlangıcı olabilir.

Öte yandan, Türkiye'de⁶¹ ırkçılığı suç sayan bir kanunun olmasına rağmen, gerektiği gibi önceden uygulanıp uygulanmadığı hâlen net değildir. Irkçı kışkırtma suçlarına karşı açılan bazı davalara karşı caydırıcı⁶² karar verilmemesi ırkçılık temelli suçları artıran bir sonuç yaratabilir.

Bazı Suriyelilerin Olumsuz Davranışları

İlişkilerin şeklindeki bu değişimin sorumluluğunun bir kısmı kuşkusuz bazı Suriyelilerin davranışlarından kaynaklanmaktadır. Zira kasıtlı veya kasıtsız yapılan birçok hata bu değişikliğin nedeni olmuştur. Bazı Suriyeliler ülkenin kültürel özelliğine ve halkının adetlerine⁶³ uymazken, bazıları farklı gerekçelerle bazı yasaları⁶⁴ ihlal etmiştir.

Ayrıca Suriyeliler belirli bölgelerde, mahallelerde ve kalabalık şehirlerde bir araya gelerek kendileri açısından yabancılaştırma yükünün hafifletilmesine katkıda bulunan alternatif toplumlar yaratıp kültürel kimliklerini korumaya çalışırken, bu durum yeni topluluklar tarafından kendini tehdit altında hissedilen Türk toplumunu endişelendirmiştir.⁶⁵

Ayrıca, birçok Suriyelinin⁶⁶ üstesinden gelemediği Türkçeye hâkim olamama sorunu, iki taraf arasındaki pozitif etkileşimin zayıf kalmasının başlıca nedenlerinden biridir. Bu zafiyet bazen yanlış anlaşılmalara neden olduğu gibi, sorunların tırmanmasının en önemli nedenlerinden biri olmuştur.⁶⁷

Öte yandan, Suriye'de son yıllarda durmayan savaşa, insani koşullara ve askerî

operasyonlara hiç saygı göstermeden, Türkiye'de yaşamlarını lüks ve şatafat içerisinde yaşayan, herhangi bir siyasi görüş veya duruş benimsemeyen bir grup varlıklı Suriyeli ortaya çıkmıştır. Restoranlarda partiler ve geceler düzenleyen ve sanatçıları ağırılarak geç saatlere kadar eğlenen bu grup, Türk toplumunun tepkisini çekmiştir. Suriyelilerin birbirleriyle daha fazla dayanışma içinde olmasını bekleyen Türklerin, Suriyelilere karşı saygıları daha da zayıflamıştır.

Ailesi olmadan Türkiye'ye gelen, okulunu bırakmak zorunda kalan ve geçimlerini güvence altına almak için iş gücü piyasasına katılan birçok ergen ve genç de bulunmaktadır. Geçimlerini sağlayan biri olmadan büyüyen, dengesiz ve doğal olmayan koşullarda, ortak evlerde yaşayan, onlara bakacak, onları yönlendirecek ya da durumlarını iyileştirmelerine yardım edecek kimse olmadan yetişen bu gençler, bazı kabul edilemez davranışlar göstermeye başlamışlardır. Şiddete başvurma ve sorun çıkarma eğilimi, azalan sorumluluk duygusu ve başkalarına saygı duymama ve başkalarıyla gerekli iletişim becerilerine sahip olmama gibi davranışlar, Türk toplumunda tepki çekmiştir.

TOPLUMSAL ALGILARDAKİ DEĞİŞİMİN ETKİLERİ

Ev sahibi Türk toplumu ile Suriyeli sığınmacılar arasındaki ilişkilerin doğasında yaşanan değişiklikler net bir dönemece⁶⁸ girerek daha gergin bir rotaya doğru ilerlemektedir. Son zamanlarda artmaya başlayan “hedef alma” olgusu şimdilerde kritik bir sorun teşkil etmiyor gibi görünse de bu durum gelecekte ciddi gerginliklerin oluşabileceği konusunda ipuçları vermektedir. Oluşan gerilim ve gerginlik kontrol altına alınmadığı takdirde, iki taraf arasında toplumsal bir patlama olacağından korkulmaktadır.

Öte yandan, tüm toplumlarda ırkçı veya ayrımcı bir ruh taşıyan, kendilerini daha üstün ve diğerlerini aşağı gören grupların olduğu da kabul edilmelidir. Bu gibi gruplar, eylemlerini durduran ve sınırlarını aşıp başkalarına saldırmalarını engelleyen caydırıcı yasal kontroller ve cezalar olmadığı sürece birçok sorun yaratabilirler.⁶⁹

Dolayısıyla, ilişkinin şeklindeki bu değişiklikler, sadece Suriyeli mültecileri etkilemeyecek, aynı zamanda öngörülebilir şekliyle uzun vadede Türk toplumunu da doğrudan etkileyecek şekilde dönüşebilir. Bu etkiler şöyle özetlenebilir:

Suriyeliler Üzerindeki Etkileri

Türk toplumu ile ilişki modelindeki değişim ve artan hedef alma vakalarının bir sonucu olarak Suriyeli sığınmacılar üzerinde beklenen etkileri incelerken, öncelikle bu insanların genel olarak toplumdaki en zayıf halka olduğunu bilmek gerekmektedir. Savaş ve göçün yol açtığı psikolojik istikrarsızlıktan dolayı, Türk toplumu içinde verecekleri tepkiler istikrarlı bir toplumdan farklı olabilir ve bazı anormal davranışlar görünebilir. Bu davranışları tedavi etmenin yollarını aramadan önce nedenlerinin ve gerekçelerinin anlaşılması gerekmektedir.

Değişen ilişkinin ve Suriyelilere yönelik artan kışkırtmanın etkilerini şu şekilde özetlemek mümkün:

1. Medyanın olumsuz tavrı, siyasi kışkırtma ve sosyal kabullenmedeki değişiklikler Suriyeliler arasında kafa karışıklığına neden olmaktadır. Her toplumda meydana gelip olağan olaylar bağlamına girebilen hadiseler, Suriyelilerin başına gelince kolayca bir tür ırkçılık veya nefret kökenli olarak yorumlanabilmektedir.
2. Artan yüksek seviyeli iç tikanıklık, istikrarsızlık ve güvensizlik hissi, mültecilere, hoş karşılanmadıklarını ve geri dönmeleri için koşullar hazır olmasa bile ülkelerine dönmeleri gerektiğini hissettiren genel bir atmosferin oluşmasına neden olmuştur. Bu atmosfer, tecrit durumunu artırabilir ve Türk toplumu ile uyum veya bütünleşme çabalarına karşı iç direnç oluşturabilir.

3. Suriyeli mültecilerde herhangi bir sorunla karşılaştıklarında kendilerini koruyabilecek yasal önlemlerin uygulanabilirliğine karşı güven eksikliği. Polis merkezlerinin Suriyeli sığınmacıları ilgilendiren konularda muhtemel ilgisizliği, bazılarının haklarını kendi başlarına elde etmeye çalışmalarına ve yasal yollara başvurmamalarına neden olabilmektedir.
4. Irkçı bir bakış açısıyla Suriyeli mültecilere yönelik saldırı olayları, kriminal⁷⁰ bir hal alırken, mağduriyet ve hedef alınma duyguları giderek derinleşmektedir. Bu olaylar, özellikle saldırıya⁷¹ yönelik yasal işlemlerde netlik olmaması nedeniyle artan bir baskı durumu yaratmakta ve bu onların hayatlarının her an tehdit altında olabileceği hissi ile sıradan olaylarda dahi abartılı tepkiler vermelerine neden olabilmektedir.
5. Suriyeliler arasında nefret duygularının arttığı ve Türkiye'deki toplumsal kabulün azalmasından sadece onların sorumlu tutulduğu dikkat çekmektedir. Bu tez, Suriyeliler arasında birbirlerine karşı artan saldırganlık sıklığında kendini göstermeye başlamıştır.⁷² Bu durum bazıları tarafından, hukuki sonuçlar doğurması beklenmeyen en zayıf grubu -inançlarına göre- hedef olarak hissettikleri tikanıklık ve nefret duygularını boşaltma girişimi olarak yorumlanabilmektedir.
6. Bazı Suriyeli uzmanlar, özellikle her iki tarafı da diğerine kışkırtan, onu şeytanlaştıran ve ondan intikam almaya teşvik eden tarafların varlığıyla, gelecekte kontrol altına alınamayacak bir toplumsal patlama durumuna ulaşmaktan korkmaktadır.
7. Suriyeli sosyal sermayesinin kaybı ve gelecekte Türkiye ile Arap ülkeleri, özellikle de Körfez bölgesi arasındaki ekonomik ilişkilere köprü olabilecek ve bir köşe taşı oluşturabilecek beyin göçünün artması da bir başka bir sorundur. Böylece, mevcut davranış ve tutumlar Suriyelileri daha güvenli ve istikrarlı bir gelecek arayışına itecek ve göç etmeyi düşünmeye zorlayacaktır.

Türk Toplumunu Üzerindeki Etkileri

Türkiye'deki Suriye varlığına kızanlar başta olmak üzere Türklerin bir kısmı, öfkelerinde ve davranışlarında haklı olduklarına ilaveten (kendi bakış açısına göre) hükümetin bu dosyada kendi çıkarlarına aykırı hareket ettiğine inanmaktadır. Bazı muhalefet partileri başta olmak üzere bazı siyasetçiler, Suriyelilerin mevcudiyet kartının se-

çim savaşlarında kullanılmasının uygun olduğunu ve buna eşlik eden nefret söylemi ve kışkırtıcı konuşmanın siyasi dünyada kabul edilebilir olduğunu savunabilirler. Onlara göre rakibinin zayıf noktalarına saldırmak meşru bir durumdur. Ancak, kışkırtma ve nefret söylemi kullanımındaki artışın, aşağıdaki maddeler de dâhil olmak üzere

birçok acil veya öngörülebilir sosyal etkiye neden olabileceği herkesin bilincinde olmalıdır.

1. Hükûmetin yürüttüğü sosyal entegrasyon ve uyum çabalarını gereksiz görerek zayıflatacak düşünce eylemlere sahip olmak. Bu durum, hükûmetin entegrasyon konusunda ulaşmak istediği hedeflere ulaşmak için etkinliğini ve yeteneğini azaltmaktadır.
2. Temelinde devletin gelecekteki politikalarını⁷³ etkileyebilecek bir sosyal kırılma durumundan muzdarip olan Türkiye’de sivil barışı manipüle etmek ve toplumun yapısını ve bütünlüğünü zayıflatmak. Daha önceki uluslararası anlaşma ve sözleşmelerin sonuçlarından kurtulmaya çalışan bir ülke olarak Türkiye’nin karşı karşıya kaldığı bölgesel ve dış zorluklarla boğuşurken böyle bir durumun oluşumu çok olumsuz sonuçlara neden olacaktır.
3. Bazı akademisyenler, düşünürler, kanaat önderleri ve politikacılar arasında diğerini reddeden veya farklılara yönelik nefret taşıyan

popülist söylemin yüksek frekansı, bu söylemi sosyal olarak kınanmaz kıldı ve farklı gruplar arasında hatta çocuklar arasında yayılarak popüler bir hâle getirdi. Bu söylemler Suriyelilerle başlamış olsa da onlarla bitmeyecek ve gelecekte Türkiye’nin iç dinamiklerini oluşturan diğer iç gruplara yönelecektir.

4. Yasaları çiğneme, ihlaller veya suç işleme kolaylığı, savunmasız ve kırılma bazı sosyal bileşenlerin ve grupların hedef alınması, geniş kesimler arasında haklı görülecek hatta ulusal boyutunun bir sonucu olarak saygı görecektir. Bu durumun oluşması, hukukun üstünlüğünü zayıflaması ve suç oranının artması demektir.
5. Genel Arap halklarının zihnindeki Türkiye ve halkının zihinsel imajı değişecektir. Özellikle bu tür olaylardan yararlanarak Türk halkının ırkçı bir halk olduğunu ve özellikle Araplar olmak üzere yabancıları istemediklerini veya hedef aldıklarını öne süren ve buna ışık tutan kesimler ortaya çıkacaktır. Bu durum, Türkiye ekonomisinde önemli bir sektör olan turizm sektörünü de açıkça etkileyecektir.
6. Yeni sosyal değerler oluşturma süreci, diğerlerine veya farklı kişilere karşı ayrımcılık, nefret, farklı kültürlerle saygı eksikliği, azınlıklara ve savunmasız gruplara adaletsizlik ve hukuka saygısızlığa dayanmaktadır. Bu, Türk Hükûmeti’nin odaklanmaya çalıştığı birçok sosyal değer

Türk toplumu ile Suriyeli sığınmacılar arasındaki ilişkilerin doğasında yaşanan değişiklikler net bir dönemece girerek daha gergin bir rotaya doğru ilerlemektedir.

başarısızlıkla tehdit edilebileceği ve geleceğin Türkiye'sinin, Türk halkının yetiştiği tarihsel değerlerden farklı bir değer sistemine göre şekillenebileceği anlamına gelmektedir.

7. Gelecekte bazı Batılı kurumlar tarafından birtakım insan hakları ve insan hakları ihlalleri dosyaları kullanılarak Türk Hükûmeti üzerindeki

insan hakları ihlalleri ve yasal ihlaller noktasında baskılar artacaktır.

8. Hedef alınma duygusu, ayrımcılık, kökenlerine saygısızlık ve toplumsal kabul görmeme, vatandaşlığa alınan Suriyelilerin Türkiye'ye olan sadakatini, aidiyet duygusunu ve yeni vatan sevgisini zayıflatabilir veya bütünleşmesini engelleyebilir.

ÖNERİLER

Hiç kimse bu olumsuz tezahürlerin kendi kendine kaybolmasını bekleyemez. Suriyeliler ve Türkler arasındaki ilişki, bu alandaki etkili aktörlerin öncülüğünde aralıksız çabalarla, olması gereken rotaya yeniden sokulabilir. Araştırma sonuçlarına göre her iki taraf da kendi içine kapanma ve tecrit durumuna doğru ilerlemektedir. Bu durum, iki tarafın

birleşmesinin her geçen gün zorlaştığı ancak zorluklara rağmen hâlâ mümkün olduğu anlamına gelmektedir.

Bu sorunu kontrol altına almak, büyümesini önlemek ve bazı taraflara yatırım malzemesi hâline getirmemek için yapılabilecekleri sıralamak gerekirse şöyle bir sonuç çıkarılabilir:

Türk Hükûmetine ve Karar Verici Çevrelere Öneriler

- ❖ Türk Anayasası'nda ırkçı söylemi suç sayan yasayı sıkı biçimde uygulamak, bu söylemlerin sahiplerini takip etmek, para cezası vermek veya cezalandırmak, bu davalara ve bunların hukuki sonuçlarına medyada ışık tutmak.
- ❖ Suriyelilerin Türkiye'deki yasal varlıklarının statülerini yeniden gözden geçirmek, önceki durumlarını değerlendirmek ve bu konudaki hata ve boşlukları gidermeye çalışmak.
- ❖ Geçici koruma kartı sahiplerinin hak ve görevlerini hem Suriyeliler hem de Türkler için Türkçe ve Arapça olarak net bir biçimde tanımlamak ve Türkiye'nin bu alanda imzalamış olduğu anlaşmalara ve bundan kaynaklanan yükümlülüklerine ışık tutmak.
- ❖ Suriyeli mülteciler dosyasıyla ilgili resmi söylemi ister Türkiye'ye ister yabancı ülkelere yönelik olsun, yeniden gözden geçirmek, Avrupa ülkelerinden Suriyeli mülteciler yararına gelen fonları ve nere-

lere harcadığını şeffaf bir şekilde içeriye açıklamak.

- ✦ Etnik kökenleri nedeniyle herhangi bir orijinal Türk veya sonradan

vatandaşlığa geçmiş olanlarla ilgili aşağılayıcı biçimde davranan taraf veya kişilere tavizsiz muamele göstermek.

Suriyeli ve Türk Sivil Toplum Kuruluşlarına Öneriler

- ✦ Bazı benzer Suriyeli ve Türk grupları arasında, (öğretmenler, gazeteciler, mühendisler, doktorlar, öğrenciler, akademisyenler... vb.) onları pozitif ortak bir araya getirecek projeler planlamak ve bu taraflar arasında periyodik toplantılar düzenlemek.
- ✦ Sergiler, mutfaklar, geleneksel ve sanatsal ürünler gibi iki toplum arasındaki kültürel benzerliklere odaklanmayı hedefleyen projeler oluşturmak.
- ✦ Büyük şehirlerin dışında Suriyeli ve Türk iş gücünü çeken kalkınma projeleri oluşturmak, ulaşım imkânları sağlamak ve ihlalcilerin yasal statüsünü düzeltmek.
- ✦ Suriyelilerin maruz kaldığı bazı ihlallere karşı çıkmak ve onları savunmak için Türk hukuk kuruluşlarının faaliyetlerini harekete geçirmek ve bu faaliyetlerin medyada uzun süre yer almasını sağlamak.
- ✦ Suriyelilerin karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmaları için yardım sağlayacak hukuki danışma büroları veya merkezleri kurmak.
- ✦ Suriyelilere yönelik nefret söylemi benimseyen bazı muhalefet partilerine hitap edebilecek itibar sahibi Türk şahsiyetler tarafından kampanyalar düzenlemek. Bu kampanyaların amacı, bazı etkili Suriyeli şahsiyetlerle tanıştırmak ve siyasi söylemlerini ülkenin içyapısını zayıflatmayacak ve ülkenin çıkarlarına hizmet edecek şekilde yeniden formüle etmeleri için onları etkilemeye çalışmak olmalıdır.
- ✦ Bazı alanlarda yetenekleri ve deneyimleri keşfedecek projeler için yarışmalar düzenlemek. Bu yarışmalar sayesinde Türkiye'deki bazı sorunlara çözüm getirilebilecektir. Bu projeleri ve yarışmaları öne çıkarmak için de medya organlarının eşlik etmesi sağlanmalıdır.
- ✦ Devlet kurumlarıyla iş birliği içinde polisi, sınır güvenlik personeli, hastanelerde ve okullarda çalışanları ve Suriyelilerin sıkça gittiği resmi dairelerde çalışanları hedef alan bir iç savunuculuk kampanyası başlatmak. Bu kampanyanın amacı, Suriyelilerin sorunlarına adil davranmak ve yasalara uygun hareket etmek ve

yabancıların sorunlarını çözmelerine veya şikâyetinde bulunmalarına yardımcı olmak için yeminli tercümanlar sağlamak olmalıdır.

- ❖ Bazı hassas konularda proaktif olarak periyodik kamuoyu yoklamaları gerçekleştirmek, Türk ve Suriyeli toplumun endişelerini azaltmak adına projeler ve çözümler önermek için Suriyeli ve Türk çalışma ve araştırma merkezleri arasında iş birliğini sağlamak.

❖ Suriyeli iş adamları ile ağ oluşturmak ve onları Türk standartlarına uygun olarak toplum yararına hizmet eden bazı projeleri benimsemeye ikna etmek.

- ❖ Türk fabrika ve şantiyelerinde çalışan gençlere ve işçilere yönelik projeler oluşturmak. Bu projelerin amacı, özellikle aileleri olmadan yaşayanlar arasında bazı olumsuz davranışları etkilemek, yönlendirmek ve değiştirmeye yardımcı olmak olmalıdır.

Medya Çalışanları ve Etkili Aktörlere Öneriler

- ❖ Suriyelilerin bakış açılarını sunmaları ve kendileri hakkında yayılan bazı yanlış bilgilere açıklık getirmeleri için Türkçe konuşan birtakım Suriyeli uzmanı Türk medyası için hazırlamak ve Türk medyasında yer almalarını sağlamak.

- ❖ Bazı tarafsız Türk medya çalışanlarını, Suriyelilerle ilgili zihinsel imajı iletme ve düzeltme için geleneksel veya yeni olsun toplum medyasına katılmaları gerektiği konusunda ikna etmek.

❖ Suriyelilerin, hikâyelerine ve başarı öykülerine ışık tutması için bazı yapım şirketlerinde, sanatsal üretimlerde ve Türk dizilerinde yer almalarını sağlamak.

- ❖ Sivil toplum kuruluşlarını, Türk toplumunu Suriye'deki gelişmeler hakkında basitleştirilmiş, özlu bir şekilde bilgilendirmeyi ve bazı olumlu yönlerle başarılı modelleri göstermeyi amaçlayan Türkçe medya platformları kurmaya yönlendirmek.

SONNOTLAR

¹ Prof. Dr. M. Murat Erdoğan, “Türkiye’deki Suriyeliler ile 9 Yılın Özeti 29 Nisan 2011-29 Nisan 2020”, <https://bit.ly/3kK65yB>

² Türkiye’de yapılan bir araştırma, hükûmetin mültecilerle politikalarının belirleyicisi olarak sosyal uyum kavramını benimsediğini göstermektedir. Toplumsal uyum: Çoğulculuğun kabul edildiği, belli bir zamanda bazı çatışmalara sebebiyet veren karmaşık ve duygusal bir süreç olmakla beraber karşılıklı kabul ve saygı çerçevesinde, toplumların kendiliğinden, gönüllü veya zorla bir arada yaşayabilecekleri uyum, duygu ve yaşam tarzı anlamına gelir. Göç ve Entegrasyon Araştırmaları Merkezi (TAGU) ve UNHCR, “Suriyeliler İçin Stres Endeksi 2019, Suriyelilerle Uyum İçinde Bir Arada Yaşama Çerçevesi”, Temmuz 2020, çalışma bağlantısı Arapça <https://bit.ly/3kLn2ce>, Prof. Dr. M. Murat Erdoğan “2019 Suriyeliler Barometresi”, TAGU ve UNHCR, Temmuz, <https://bit.ly/3oEMtyB>

³ Araştırma ekibi, hukuk aktivistleri, bazı Suriyeli sivil toplum kuruluşlarının yöneticileri,

gazeteciler, üniversite öğrencileri ve iş adamlarından oluşan nitel gruplarla görüşme gerçekleştirdi.

⁴ Uluslararası Göç Örgütü tanımlarına göre, mültecilerin ev sahibi toplumlarla ilişkilerini düzenleyen üç düzey arasında ayırım yapmak mümkündür:

■ Entegrasyon: Göçmenlerin bireyler ve gruplar olarak toplumun bir parçası oldukları süreci ifade eder. Toplumların göçmen kabul edebilmesi için bir ülkeden diğerine değişen şartlar vardır ve bu, göçmenler, ülkeler, ev sahibi topluluklar ve kurumları arasında paylaşılan bir sorumluluk olarak kabul edilir.

■ Kültürel Uyum: Belirli bir kültürden gelen kişi veya grupların yabancı bir kültürün unsurlarını (söylem, fikir, sözler, eylemler, değerler ve kontroller açısından) aşamalı olarak benimsemesi anlamına gelir. Göç ve ticaret ilişkileri yoluyla farklı kültürler arasındaki etkileşim ve temas süre-

cinden kaynaklanır ve Türk Hükümeti'nin benimsediği politika olan ana kültürden kopmadan yeni toplumla bütünleşme ve etkileşimi sağlar.

- Asimilasyon ve Dahil Etme: Bir etnik veya sosyal grubun -genellikle bir azınlıkta- başka bir gruba uyum sağlaması anlamına gelir. Göçmen gruplarının dillerinde, geleneklerinde, değerlerinde, eylemlerinde ve hatta temel yaşam çıkarlarında ve aidiyet duygularında bir değişikliğe uğradığı anlamına gelir. Kültürel uyumun ötesinde bir durumdur. "Türkiye'de Zorunlu Göçmenler ve Sosyal Uyum", 05.03.2019, <https://bit.ly/32QGwVV>

⁵ Her iki taraftaki sosyal kutlamaların ritüellerinde benzerlik vardır (Nişan, düğün, doğum, ölüm, bayram, bayramlık, akraba ve büyüklerin ziyaret edilmesi vs.).

⁶ Suriyeli Türkmenlerin sayısının toplam nüfusun yaklaşık %7'sini oluşturan Suriyeliler arasında (0,75-1,5 milyon) olduğu tahmin edilirken, Kürtlerin sayısının 2 milyon veya yaklaşık %9 olduğu tahmin edilmektedir. *World Population Review* web sitesinin kaynağı: <https://bit.ly/2UsFc6Y>

⁷ Türkler, iki halk arasındaki kültürel anlaşmazlığın özünü gösteren 4 temel nokta olduğunu düşünmektedir.

- Kadınların Toplumdaki Konumu: Türk toplumunda kadınların, özgürlüğünü kısıtlayan ve işini çoğu zaman evle sınırlayan Suriye toplumuna kıyasla daha değerli olduğu düşünülmektedir.

- Çalışma Kültürü: Türkler Suriyelilerin günün geç saatlerinde başlayan ve geç saatlere kadar devam eden çalışma biçimini eleştirmektedirler.

- Suriyeliler genellikle geç saatlere kadar uyanık kalmakta, gece geç saatlere kadar müzik dinleyip gürültü yapmakta, ülkeleri sağaşa olsa bile rahat hareket etmektedirler.

- Dinî anlayış ve uygulamadaki farklılıklar. Kaynak: "Suriyeliler için Stres Endeksi 2019, Suriyelilerle Uyum İçinde Bir Arada Yaşama Çerçevesi", TAGU ve BMMYK, Temmuz 2020, çalışma bağlantısı Arapça <https://bit.ly/3oEMtyB>.

⁸ Kültürel yakınsama, özellikle gelenlerin sayısı kabul edilebilirse, uyum sürecini hızlandırmada büyük bir role sahip olabilir. Ancak yüksek sayıların uyum sürecini yönetirken, ev sahibi topluluğun rahatsızlığını kontrol altına almak zorlaşır. Yerel toplulukla iletişim kurmaya gerek kalmadan özel bir yaşam alanının geliştirilmesini kolaylaştıran büyük sayılarına bağlı olarak mültecileri veya göçmenleri kendilerine kapattırır. Bu sürekli çoğalan ve kontrol edilemeyen kümelenmiş büyük grup, daha fazla gerginlik ve sosyal kimliğine tehdit hisseden yerel topluluğun korkularının artmasına neden olur. Öte yandan çoğu toplum zorunlu göçü, özellikle de mülteci dalgalarını -göçmenler genellikle kalkınma için bir araç olarak görülürken- sayıları da büyükse, bir yük ve tehlike olarak görmemektedir. "Suriyeliler için Stres Endeksi 2019, Suriyelilerle Uyum İçinde Bir Arada Yaşama Çerçevesi", TAGU ve BMMYK, <https://bit.ly/3oEMtyB>.

⁹ Bu aşamalar, görüştüğümüz Suriyeli uzmanların görüşlerine göre sınıflandırmıştır ve bir önceki kaynak olan Suriyeli Baskı Endeksi 2019'da bahsedilenlerle tutarlıdır. "Suriyeliler için Stres Endeksi 2019, Suriyelilerle Uyum İçinde Bir Arada Yaşama Çerçevesi", TAGU ve BMMYK.

¹⁰ "Türk yeni evliler evlilik masraflarını Suriyeli mültecilere bağışlıyor", *Enab Baladi*, 08.04.2015, <https://bit.ly/3lfPjrz>

"Düğün günlerinde 4 bin Suriyeliye yemek verdiler", *Haberler.com*, 10.08.2015, <https://tinyurl.com/y8sv25pl>

"Evlilik vesilesiyle ... Özil binlerce Suriyeli ve Türk için öğle yemeği ziyafeti düzenledi", *Suriye TV*, 8/6/2019, <https://bit.ly/38xDcCw>

“Savaş mağduru ve yetimlerin duasını aldın Mesut”, *Sabah*, 09.06.2019, <https://tinyurl.com/ya9ndmay>

¹¹ Suriye'nin iç kesimlerini düzenli olarak ziyaret eden en önde gelen Türk aktivistlerden biri, şimdiye kadar 25'ten fazla yardım kamyonunun Suriye'ye girişini organize eden avukat Zeynep Tülin'dir.

¹² Bir sivil toplum aktivisti, Türk Hükümeti'nin 2017 yılında işlerinde çocukları ve kadınları sömüren büyük bir dilenci ağını çökertmeyi başardığını belirtmiştir. Bazılarının Esad yanlısı rejim aktörlerinden bir kısmıyla temasta oldukları ortaya çıkmıştır. Bu ağın üyeleri kendi çocuklarını veya kiraladığı çocukları çalıştırmıştır. O dönemde bazı Suriyeli dernekler bu çocukları rehabilite etmiş ve onlara yardım sağlamıştır. Eylül 2020'de, Türk polis güçleri, ailelerinden kiralanmış çocuklar da dahil olmak üzere Suriyeli çocukları kullanarak organize dilenci operasyonları düzenleyen büyük bir ağı gözaltına almayı başarmıştır. Daha fazlası için: “İstanbul'da Suriyeli çocukları dilendiren çete çökertildi”, *Sabah*, 28.09.2020, <https://bit.ly/36FTuXp>

¹³ Daha sonraki paragraflarda bu kampanyalardan kapsamlı olarak bahsedilecek.

¹⁴ Türk medyası, “Millet ittifakı” çerçevesinde iki partinin liderlerinin Suriyelileri tehdit eden açıklamalarına yer verdi. “Kocaeli Zirve Sitesi”, “İyi Parti” ve “Cumhuriyet Halk Partisi” başkanları aralarında, seçimleri kazanmaları halinde Suriyelilerle ilgili birkaç noktayı uygulama konusunda bir anlaşmaya vardıklarını bildirdiler. En önemli adımlar: Kazandıkları bölgelerde Suriyelilerin Suriye'ye geri gönderilmesi ve tüm Arapça tabela ve mağaza işaretlerinin kaldırılması. Kılıçdaroğlu, partisinin tüm Suriyeli kardeşleri memleketine iade etme niyetini açıklarken, “İyi” Parti Lideri, Mersin ilinde düzenlenen bir mitingde, 200 bin Suriyeli mülteciyi 2019 sonuna kadar ülkelerine geri vereceğine dair söz verdi ve “Suriyeliler, Ramazan ayında Suriye'deki kardeşlerinin yanında iftarlarını yapacaklar.” dedi. Türk

milletvekillerinden biri Twitter hesabından “500 bin Suriyeli mülteci gidecek, yerine 500 bin turist Gaziantep'e gelecek.” dedi. Daha önce bir TV röportajında “Suriyeliler iş fırsatlarımızı çalıyor ve kiralarda artışa neden oluyor.” demişti. “Türkiye Seçim Sonuçlarının Suriyeli Mülteciler Üzerindeki Etkileri”, *İhlaller Dokümantasyon Merkezi*, 02.03.2019, <https://bit.ly/38v7h5J>

“Liderlerden ortak karar, Suriyeliler gönderilecek”, *Kocaeli Zirve*, 05/03/2019, <https://tinyurl.com/y9qkrv9u>

“Akşener, Tarih Verip Suriyelileri Gönderme Vaadinde Bulundu”, *Haberler.com*, 06.05.2018, <https://tinyurl.com/ychas8ol>

¹⁵ Muhalefetin siyasi söyleminin üzerinde durduğu en önemli endişeler: Suriyelilerin iş imkânlarını işgal edeceği, yüksek doğum oranı nedeniyle Suriyeli sayısının artacağı, bunun özellikle sınır illerinde demografik değişikliğe neden olacaktır. Ayrıca, iktidar partisine oy vereceklerinden, vatandaşlığa kabul edilen Suriyelilerin sayısı Türkiye'nin siyasi geleceğini etkileyecektir. Türkiye toplumu arasında yayılan yanıltıcı bilgilerin en önemlileri şöyledir: Suriyelilerin devletten maaş almaları, projeleri için vergi ödemekten muaf olmaları, tüm Suriyeli öğrencilerin burs alıp üniversitelere sınavsız girmeleri ve Suriyelilerin su ve elektrik faturalarından muaf olmaları. Kaynak: “Ülkemizdeki Suriyelilerle ilgili Doğru Bilinen Yanlışlar”, *İNGEV TAM-İstanbul Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesi*, 19/6/2020, https://lnkd.in/g8Q_Prh

¹⁶ “Suriyelilerin İstanbul Esenyurt'taki mülklerine çatışma ve saldırı”, *Hâdi al-Abdullah'ın Bloğu*, 02.10.2019, <https://bit.ly/3nt5RNv>

“Esenyurt'ta neler yaşandı, Suriyeliler neden hedef oldu?”, *Evensel*, 10.01.2019, <https://tinyurl.com/ya58qzqr>

“Suriyelilere ve İstanbul'daki mallarına ‘taciz’ bahanesiyle saldırı”, *Freedom Press*, 06.30.2019, <https://bit.ly/36IKlh7>

“Suriyelilerin çocuğu taciz ettiği iddiasıyla çıkan olaylara ilişkin Emniyetten açıklama”, *Euronews*, Son Güncelleme: 30.06.2019, <https://tinyurl.com/y8dytwlg>

¹⁷ Göç ve Entegrasyon Araştırmaları Merkezi (TAGU) ve BMMYK tarafından 2019 yılında yayınlanan araştırma, şehrin nüfus sayımı dikkate alınarak 26 ildeki 2.271 Türk halkından oluşan rastgele bir örnekleme yapılan kamuoyu yoklamasına dayamaktadır. Ayrıca, 15 ilde 1.418 Suriyeli aileye dağıtılan 6.527 Suriyelinin görüşlerine ek olarak, Türklere 12 odak grubu ve geçici koruma kartına sahip Suriyelilerle 8 tartışma grubu gerçekleştirilmiştir. Kaynak: “Suriyeliler İçin Sosyal Baskı Endeksi 2019”.

¹⁸ Çalışma, Türk toplumunun Suriyelilerin varlığından haberdar olduğunu ve onlarla aynı ortamda yaşadığını, ancak aralarındaki ilişkide beklenenin aksine mesafeler olduğunu göstermektedir. Bu, “kendi kendine tecrit ve içe kapanıklığa” doğru giden tehlikeli bir göstergedir. Diğer bir deyişle, Suriyelilerin toplumdan dışlanma ve aynı yerde kendilerine kapalı olma olasılıkları, aralarında etkileşim olmaksızın paralel sosyal yapılar şeklinde artmaktadır. Örneğin, Suriyelilerle kurduğu ilişkinin şekline ilişkin katılımcıların görüşlerinin cevapları %38 ile sohbet, %12 çalışma, %12 arkadaşlık ve aynı oranda kavga ve sorunlar arasında değişmektedir. Kaynak: “Suriyeliler İçin Sosyal Baskı Endeksi 2019”.

¹⁹ Suriye Diyalog Merkezi tarafından yayınlanan bir araştırma, Suriyeli öğrencilerin %68’inin, Türk öğrenciler tarafından en az bir veya iki kez oyuna veya herhangi bir sosyal aktiviteye katılımına karşı çıkılması sonucu bir sosyal reddedilme durumu yaşadığını, %42’sinde ise bunun orta veya şiddetli düzeyde olduğunu göstermiştir. Buna maruz kalan Arap öğrencilerin yüzdesi %38 ile Suriyelilerden daha azdır. *Açıklama Raporu*, “Öğrenci ve aile, öznel ve ailevi faktörlerin entegrasyon çalışmalarının başarısına etkisi”, Suriye Diyalog Merkezi, 27.07.2020, <https://bit.ly/36z0JAu>

²⁰ Eğitim Müdürlüğü’nde çalışan bir aktivist, 2017 yılında bir okulda birinci sınıf öğrencil-

eriyle tanıştıklarını belirterek, Türk öğrencilere Suriyeli çocuklarla oynamayı kabul edip etmediklerini sorduklarında, 40 öğrenciden 2’sinin Suriyeli öğrencilerle oynamayı reddettikleri cevabını verdiklerini söylemiştir. Aynı aktivist, 2019 yılında periyodik ziyaretlerinden birinde Türk yetkililerle birlikte geri dönmüş ve üçüncü sınıftaki Suriyeli akranlarıyla iki yıldan fazla süredir sosyalleşen aynı öğrencilere aynı soruyu sormuştur. Cevaplar, 40 öğrenciden 27’sinin Suriyeli akranlarıyla oynamayı reddettiğini göstermektedir. Öğrencilerle yaptığı sohbet neticesinde, onların ailelerinden duydukları hadiselerden etkilendiklerini belirtmiştir.

²¹ Bir Türk kadın, oğlunun okulunda Suriyeli öğrenciler için teneffüs zilinini Türk öğrenciler için olan zilden farklı olduğunu fark ettiğini belirtti. Suriyeli çocuklar dışarı çıktıklarında öğretmenler Suriyelilerden etkilenmesinler diye Türk çocukların içeriye alındığını vurguladı. Kaynak: “Sosyal Baskı Endeksi Çalışması”.

²² İstanbul’un Esenyurt bölgesindeki bazı veliler, Türk öğrencilerin kaydını kabul ederken, birçok devlet okulunun Korona koşulları bahanesiyle çocuklarını kaydettirmeyi reddettiğini ve onları uzak bir okula naklettiğini doğruladı.

²³ Görüştüğümüz uzmanlardan biri, çoğu başarılı olmak üzere Türk üniversitelerinde okuyan 30’dan fazla öğrencinin katıldığı bir çalışmada yer aldığını belirtti. Birçoğunun, üniversitelerdeki bazı profesörler veya çalışanlar tarafından sürekli olarak bir takım yorum ve tacizlere maruz kaldıklarını belirttiklerini aktardı. Söz konusu öğrenciler, sınavsız üniversiteye girmekle suçlanmakta ya da ülkelerinin savunmasını terk eden korkaklar olarak tanımlanmaktadırlar.

²⁴ Türkçeye oldukça hâkim ve vatandaşlığa geçmiş bir Suriyeli olan görüştüğümüz uzmanlardan biri, herhangi bir ırk ayrımcılığına maruz kalmamak için birkaç kez Suriye kökenli olduğunu gizleyerek Urfalı olduğunu söylemek zorunda kaldığını belirtmiştir. Vatandaşlık verilen başka bir Suriyeli ise, Türk kimliğini

göstermesine rağmen bazı bankalarda hesap açamadığını belirtmiştir. Nedeni ise, banka görevlilerinin kendisiyle Suriye kökeninden dolayı anlaşamayacaklarını iddia etmesidir.

²⁵ Görüştüğümüz uzmanlardan biri, Arap uyruklu olup Suriyeli olmayan çok sayıda kişinin ikamet ettiği bir mahallede yaşadığını ancak bu toplulukların hiçbirinin bu yıl mahalledeki Suriyeliler kadar saldırı, taciz veya doğrudan hedef alma vakalarına maruz kalmadığını belirtmiştir.

²⁶ Bu olayların hassasiyeti, Suriyeliler arasındaki gerginliği artırmadaki büyük rolü ve ilk uyarı teşkil etmeleri göz önüne alındığında, toplumsal bir patlamaya dönüşebileceklerinden korkulmaktadır. Araştırma ekibi, sosyal medyada yayılan ve birçok Türk gazetesinde yer alıp Suriyeli mültecileri hedef alan olayları takip etmiştir. Bu problemlerin şeklini, dağılımını ve modelini incelemek için çalışma başlatmıştır. Araştırmacılar, bu izlemenin illerdeki sorunların gerçek boyutunu göstermeyebileceğini, çünkü medyanın vurguladığı sorunlara odaklandığını ve dolayısıyla bu çalışmanın sadece eldeki verilere göre gerçeği anlamaya yönelik bir girişim olduğunu kaydetmiştir.

²⁷ “Türkiye’deki Suriyelilerin sayısını ortaya koyan ve onları illere göre dağıtan yeni bir istatistik”, *Jisr Gazetesi*, 07.5.2020, <https://bit.ly/3eYL7u8>

“Suriyeliler en çok hangi illerimizde yaşıyor? İşte en fazla mülteci bulunan 10 şehrimiz”, *Haberler.com*, 06.05.2020, <https://tinyurl.com/y8qw9h>

²⁸ İzlenen tüm bu saldırıların, özellikle ölüme neden olan olaylarla ilgili olarak nihai bir yargı kararı vermediği dikkat çekmektedir. Ayrıca, şu ana kadar herhangi bir yasal işlem yapılmayan başka olaylar da bulunmaktadır. Bu olayların Suriye halkı arasında (hâlâ açık oldukları için) birikmesine ve hedef alma duygusunu derinleştirmesine veya sorunlarına yönelik kanunun etkinliğinin yetersiz kalmasına neden olmaktadır.

²⁹ Bu kampanyalardan en önemlileri arasında *Twitter*’daki “Ali’nin Katilleri Nerede” (#AliyiOldurenlerNerede) hashtag’indeki kampanya bulunmaktadır. Bu *hashtag*le pek çok Türk, Korona döneminde karantinaya bağlı kalmadığı için Suriyeli genç Ali el-Gassâni’nin bir polis tarafından öldürülmesini kınamıştır. Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Emniyet Müdürlüğü’nü, özellikle bazı medya kuruluşlarının haberi çarpıtmaya ve yanlışlıkla öldürülmüş gibi sunmaya çalışmalarından sonra sorumluları bulmaya ve cezalandırmaya çağırmışlardır. Adana’da polis kontrol noktasında ayağından vurulduktan sonra kaçan gencin hesabı sorulmuştur. “Ali’nin katilleri nerede?”, Adana İli, 4/28/2020 tarihinde yayınlanan Enab Yaldi web sitesi, Türkiye’deki Suriyeli bir gencin öldürülmesinin ayrıntılarına açıklık getiriyor, <https://bit.ly/2Is8xMC>

“Polis tarafından vurulan genç salgın döneminde çalışıyormuş”, *Dokuz8Haber*, 28.04.2020, <https://tinyurl.com/yd2v4qdv>

³⁰ “Türkiye İçişleri Bakanı, genç Suriyeli Eymen Hamâmî’nin ailesine başsağlığı diliyor”, *Suriye TV*, 9.17.2020, <https://bit.ly/3krK7PZ>

“Bakan Soylu’dan hayatını kaybeden Suriyeli gencin babasına başsağlığı telefonu”, *AA*, 28.04.2020, <https://tinyurl.com/y7bz8t78>

³¹ “Ülkemizde suç oranları neden artıyor?”, *Tokat Haber*, 18/8/2020, <https://bit.ly/3pCUjcl>

³² Görüştüğümüz uzmanlardan biri, ekonomik krizin beklendiğini ancak Suriye’deki durumun kısa bir gecikmeye yol açtığını söyledi. Bu, Türkiye dışından veya içinden Suriyeli mültecilere yardım sağlanmasının, Türkiye pazarlarından satın alımla ekonominin bir ölçüde hareketlenmesine katkıda bulunulmasının ve Suriyelilerin önemli bir yüzdesinin birikimlerini, paralarını ve yatırımlarını Türkiye’ye aktardığı dövizin enjekte edilmesinin bir sonucudur. Yani kira talebini artırarak, Türkiye’de orta ve küçük ölçekli projeler kurarak ekonominin hareket etmesine katkı sağlayacak şekilde yabancı sermaye Türkiye’ye getirilmiştir.

³³ “OECD verilerine göre doların fiyatı Türk lirası karşısında yükseldi”, <https://bit.ly/32HUkSD>

³⁴ “Erdoğan: Suriyelilere 40 milyar dolar harcadık, evelallah bir 40 daha harcarız!”, 04.03.2020, <https://bit.ly/3pC26Hg>

³⁵ Kayıt dışı ekonomi, yasal ve nizami olarak kayıtlı olmayan ve Suriyelilerin gelmesinden çok önce var olduğu için genel Türkiye ekonomisinin yaklaşık %36’sını oluşturan ekonomi anlamına gelmektedir. Kaynak: “The Syrians Pressure Index 2019”.

³⁶ Türkiye Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın 2018 verilerine göre, Türkiye’deki Suriyelilere verilen çalışma izinleri 31.526 adettir. Mülteciler Yüksek Komiserliği ise 2020 yılında Suriyelilere verilen çalışma izni sayısının 132.497 çalışma iznine (Türkiye’deki toplam Suriyeli sayısının %3,5’i) ulaştığını belirtmiştir. Kalan 1 milyon Suriyeli olmayan yabancıya verilen 85.840 izin toplam yabancı sayısının %8’ini oluşturmaktadır. Araştırmaya göre Türkiye’de en az 630 bin ila 1 milyon Suriyeli kayıt dışı sayılabilecek koşullarda çalışmaktadır. Resmî rakamlara göre son yıllarda Türkler arasında yüksek işsizlik oranı, çoğu kayıt dışı ekonomide çalıştığı için Suriyelilerin varlığından kaynaklanmamaktadır. Kaynak: “Sosyal Stres Endeksi”.

³⁷ “Suriyeliler İçin Baskı Endeksi 2019”.

³⁸ Bazı Suriyeli uzmanlar, Suriyeli mültecilere tanınan hakların kendileri veya Türk toplumu tarafından açıkça bilinmediğini belirtiyor. Hem Arapça hem de Türkçe olarak mültecilerin haklarını ayrıntılı olarak açıklayan basılı bir belge veya Türklere ait bir resmî web sitesi bulunmamaktadır. Mülteciye görevlerini veya Türk Hükümeti’nin onu sınır dışı etmesine izin veren vakaları açıklayan bir merci de yoktur. Sonuç olarak, bir mülteci, kanunen cezalandırılacak suçlar olduğunun farkına varmadan bazı şeyler yapabilir ve yasal olarak kendisine tanınan bazı haklarından da mahrum kalabilir. Öte yandan, 2014 yılının sonlarında çıkarılan geçici koruma sisteminde şu ana ka-

dar herhangi bir değişiklik veya güncelleme yapılmamış, güncelleme gerektiren bazı yönleri değerlendirilmemiştir.

³⁹ Pek çok muhalefet partisi ve birçok Türk, Türk Hükümeti’ne, daha önce mültecilerle ilgili uluslararası anlaşmalar imzalayan ülkelerin yükümlülüklerinden ve hatta yeni anlaşmaların getirdiği yükümlülüklerden bahsetmeden Suriyelileri sınır dışı edip ülkelerine geri göndermeleri çağrısında bulunmaktadır.

⁴⁰ Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Züm-rüt Selçuk, Suriyelilere yapılan yardımın Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF) ve başta Sosyal Uyum Yardımı (SUY) olmak üzere Dünya Gıda Programı ve ülkemizdeki yabancılar için şartlı eğitim yardımı (YŞEY) tarafından yapıldığını belirterek, Türk vatandaşlarına ayrılan mali kaynakların kullanılmayacağına işaret etmiştir. Bu, Cumhurbaşkanı’nın Amerika Birleşik Devletleri’ne yaptığı açıklamadan sonra gelmiştir. Cumhurbaşkanı, Türkiye’nin Suriyeli mültecilere 40 milyar dolar harcadığını ve gerektiğinde daha fazlasını harcamaya hazır olduklarını, Avrupa Birliği’nin ise yükümlülüklerini yerine getirmediğini ve mültecilere yeterli desteği sağlamadığını belirtmiştir.

“Bakan Selçuk, ‘Mültecilere 40 milyar dolar harcadık’ diyen Erdoğan’ı yalanladı”, *Gazetekritik*, 09.08.2020, <https://bit.ly/35F3nmp>

⁴¹ 2019 Sosyal Baskı Endeksi, Türkler arasında Suriyelilere siyasi haklarda, özellikle de vatandaşlık verme konusunda açık bir rahatsızlık olduğunu göstermektedir. 2017’de yayınlanan endekste Suriyelilere vatandaşlık verilmesi gerektiğini düşünenlerin oranı %75 iken, bu oran 2018 indeksinde %77’dir.

⁴² Görüştüğümüz bazı uzmanlar, geçici ikamet kartı olan Suriyelilerin ülke içinde seyahat etmek için izin almalarını gerektiren bir karar çıkarmanın, onların seyahat özgürlüğü haklarına ihlal sayılabileceğini belirtmektedir. Seyahat izni taleplerinin çoğu nedenleri açıklanmadan reddedilmektedir. Kararın Suri-

ye'deki askeri operasyonlar gibi bazı hassas zamanlarda çıkarılması mantıklı karşılanabilir ancak 2016'dan bu yana yıllarca devam etmesi, özellikle elde etme zorluğu ile birlikte devam etmesi sakıncalı olabilmektedir.

Öte yandan, seyahat izni başvurusu, geçici koruma kartı hamilinin, kartı aldığı eyaletteki ikametinin zorunlu olduğunu ve izinsiz seyahatinin kendisini de içeren geçici koruma statüsünden mahrum bırakacağını göstermektedir.

“Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler için seyahat izni almamanın sonuçları nelerdir?”, *Freedom Press*, 09.17.2018, <https://horrya.net/archives/75473>

⁴³ Geçen yıl geçici koruma kartı alan bazı Suriyelileri, polis karakollarında haftalık olarak imza vermeye zorlayan bazı göçmenlik uygulamaları gibi.

⁴⁴ Suriyelilerin bir kısmı, Türk Hükümeti’nin yerel seçimleri kaybettikten sonra muhalefetin baskısına boyun eğdiğini ve Türk kamuoyunu geri kazanmak için Suriyelileri taciz etmeye başladığını düşünmüşler ve bu rahatsızlık Suriyeliler arasında gerginliğe neden olmuştur.

⁴⁵ Türkiye’nin güneyindeki bazı illerde, 28 Şubat 2019’da Suriye’de Türk askerinin hedef alınarak hava saldırılarında öldürülmelerinin ardından Suriyeli ailelere ve dükkanlarına yönelik saldırılar meydana gelmiştir.

Daha fazla bilgi için: “Suriyeli mültecilere yönelik nefret dalgası, İdlib’de Türk askerlerinin öldürülmesinin ardından arttı”, *North-Press Agency*, 03.03.2020, <https://bit.ly/38J8nuS>

“Maraş’ta Suriyelilerin iş yeri ve evlerine saldırı”, *Cumhuriyet*, 01.03.2020, <https://tinyurl.com/y8v359am>

⁴⁶ Türk Hükümeti’nin 860 bin Suriyeli öğrenciyi Türk okullarına dâhil etmesi için 1.189 yeni okul gerekmektedir. Avrupa Birliği projeleri sadece 183 okul kurmayı üstlenmiştir. Bu yaklaşık %15,3’e denk gelmektedir.

⁴⁷ 2019 Yerel Seçimlerinde muhalefet partileri Türkiye’deki Suriyelilerin dosyasını net bir şekilde kullanmıştır. Örneğin, İstanbul’un Fatih ilçesindeki İyi Parti adayı -Cumhuriyet Halk Partisiyle İttifak yapan milliyetçi parti- seçim propagandasını “Fatih’i Suriyelilere teslim etmeyeceğim” sloganı üzerine kurmuştur. Bunlardan en önemlisi ve en tehlikelisi, Adalet ve Kalkınma Partisi İstanbul Adayı Binali Yıldırım’ın bazı tweetleri ve tavırlarında, hata yapan Suriyelilere hoşgörülle karşılaşmayacaklarını belirterek bu akıma kısmen katılmasıdır. Adalet ve Kalkınma Partisi söylemlerinde muhalefetle uyum sağlamadı ancak buna Suriyelileri ana konuların yanında bir seçim konusu yaparak cevap vermiştir. Bu, Türk sokaklarında, bazı bölgelerde ve özellikle esnaflar arasında Suriyeli varlığından duyulan rahatsızlığın düzeyini göstermektedir. Kaynak: “Türkiye’deki belediye seçimlerinde Suriyeliler ne kaybetti?”, *Türk Press*, 04.17.2020, <https://bit.ly/330F97h>

⁴⁸ Türk devlet kurumlarıyla sürekli temas halinde olan görüştüğümüz sivil toplum kuruluşlarının liderlerinden biri, Esad rejiminin bazı Türk taraflarıyla iş birliği yaparak sınırdan bir grup güvenlik görevlisini düzensiz olarak getirdiğine dair doğrulanmış bilgiler aldığını belirtti. Bu grubun görevi Türk toplumunu kışkırtacak kargaşa ve kavgalar çıkarmaktır. Bu olaylar da bazı Türk tarafların çalıştığı gösterileri harekete geçirmek amacıyla kullanılacaktır.

⁴⁹ 2019 yılında medyada nefret söylemini izlemeye çalışan bir Türk kurumunun yayınladığı raporda, Suriyelilerin, nefret söylemlerine hedef olan gruplar arasında Ermenilerden sonra ikinci sırada yer aldığı belirtilmiştir. Bu yıl ortalama 790 medya ögesi nefret söylemiyle onlara hitap etmiştir. Rapor, ulusal ve yerel gazetelerde ulusal, etnik ve dinî grupları hedef alan 4.364 haber sütununu ve metni tespit etmiştir. Bu materyallerin %18’i -yaklaşık 790 medya ögesi- Suriyelilerle ilgiliyken, Yeniçağ Gazetesi Suriyelileri en çok hedef alan gazete olmuştur. Kaynak: “Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Söylem 2019 Raporu”, <https://bit.ly/3oOXFJ1>

⁵⁰ Korkusuz Gazetesi, Suriyelileri, Amerika Birleşik Devletleri'nde ikamet eden Suriyeli bir ressamın çizdiği karikatür nedeniyle 24.07.2019 tarihinde kin dolu olmakla suçlamıştır. Gazete, bu çizimi öfke ve kızgınlık uyandırmak ve Suriyeliler yüzünden şehirlerin yaşanmaz hâle geldiğini ve varlıklarının bir sorun haline geldiğini göstermek için kullanmıştır. Kaynak: “Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Söylem 2019 Raporu”, <https://bit.ly/3oOXFJ1> . Söz konusu ressamın, bu çizimi reddeden ve saldırgan bulan Suriyeliler tarafından kınandığını belirtmekte fayda vardır.

⁵¹ Antalya Gazipaşa Gazetesi, Suriyeli çocukların abartılı, önyargılı ve tahrif edici konuşmalarıyla ilgili bir yazı yayınlamıştır. Gazete, 7-10 yaş arası çocukları Gazipaşa sokaklarında çete gibi dolaşmakla, yayalara saldırmakla, para ve araba çalmakla ve onları çizmekle suçlamaktadır. Makale, Suriyeli çocukların toplumdan dışlanmasına veya onlardan uzak durmaya çalışılmasına neden olabilecek olumsuz bir imaj çizmektedir. Kaynak: “Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Söylem 2019 Raporu”, <https://bit.ly/3oOXFJ1>

⁵² Türklerin %85'i, Suriyelilerin gelirlerini Türk Devleti'nin sağladığı yardımlarla, %54'ünün dilenerek, %51'inin çalışarak ve %8'inin yabancı ülke ve kuruluşların yardımlarıyla güvence altına aldıklarına inanmaktadır. Kaynak: “Sosyal Stres Endeksi 2019”.

⁵³ Yeniçağ Gazetesi, 12.07.2019 tarihinde Suriyelilerin masraflarının emeklilerin parasından sağlandığına dair bir yazı yayınlamıştır. Cumhurbaşkanı'nın açıklamalarına göre Suriyelilere harcananların 12 milyon emekliye 2 yıl boyunca bakmaya yeterli olduğunu belirtmiştir. Gazete, bu varsayımı doğrulayan herhangi bir bilgi vermeden Suriyelileri ekonomik tehdit olmakla suçlamıştır. Kaynak: “Sosyal Stres Endeksi 2019”.

⁵⁴ Vatandaşlığa kabul edilen Suriyeli Gazeteci Hamza Khadr, Yeni Şafak Gazetesi'nde, Suri-

yeli oldukları için Türk gençler tarafından saldırıya uğrayan ve dövülen iki Suriyeli çocuk hakkında bir haber yayınladı. Saldırıya uğrayan çocuklardan biri hastaneye götürülmesinin ardından kafatası kırığı, kanama ve beyinde sarsıntı sonucunda 3 gün yoğun bakımda yatırıldı. Makale, bu olayların bazı politikacıların özellikle Twitter'da benimsedikleri ırkçı söylemin sonucunda yaşandığını belirtti. Gazeteciye ve gazeteye, yazıda atıfta bulunulan bazı ırkçı siyasetçiler tarafından saldırı düzenlendi. Gazeteci, sosyal medyadaki hesaplarında birçok tehdit ve mesaja maruz kaldı ve bu da onu dava açmaya sevk etti. Mahkemenin karar vermesinin 6 ay ile 2 yıl arasında sürmesi bekleniyor. Bkz: “Suç ortakları sizsiniz!”, *Yeni Şafak*, 31.07.2020, <https://bit.ly/3oRLdbn>

⁵⁵ “Sosyal Stres Endeksi 2019”.

⁵⁶ Suriyelilerin maruz kaldığı bazı olayları takip eden bir hukuk aktivisti, söz konusu olayların çoğunun polis tarafından beklendiği gibi ele alınmadığını, göz ardı edildiğini, ihmal edildiğini ve bazen reddedildiğini belirtmiştir. Bazen de şikâyet, yetkili Türk makamlarına iletilene kadar polis resmi bir işlem yapmamıştır. Bu, yalnızca geçici kart sahiplerine değil, istisnai vatandaşlık sahiplerine de uzanmıştır. Örneğin, yakın zamanda vatandaşlığa alınan Suriyeli bir genç, İstanbul İkitelli'de dolmuştan indikten sonra bıçaklanmıştır. Onunla dolmuşta bulunan bir grup genç onu takip ederek, genci bacağından bıçaklamıştır. Saldırıdan sonra onları bekleyen aynı dolmuş binen gençler kimse tarafından engellenmediği gibi kınanmamıştır bile. Karakola giden yaralı genç, olayla ilgili tutanak yazdırmış ancak polis memuru, mağdurdan failleri bir daha görürse onları yakalayıp karakola getirmesini istemiştir. Bu da failleri aramak için herhangi bir işlem yapmayacağına dair açık bir itiraftır. Bazı hukuki kurumların müdahalesinden sonra polis, tutanakları yeniden yazmaya ve faillerin eşkallerini almaya ve gerekli yerlere dağıtmaya zorlanmıştır.

⁵⁷ Göçmen Bürosu ile periyodik olarak iletişim kuran bir sivil toplum yöneticisi, yakın zamanda kendisine yakın Suriyelilerden birinin başına gelen bir olaya dikkat çekmiştir. Sokakta bir yere arabasını park etmesi sonucu bazı Türkler tarafından saldırıya uğrayan kişi, polisi arayarak dövüldüğünü, arabasının camlarının kırıldığını, arabayı parçalamaya çalıştıklarını söylemiş ve şikâyetçi olmuştur. Ancak polis olayla ilgili soruşturma açmayıp saldırganlardan birinin özür dilemesini istemiştir. Özür dilemeyen saldırgan, polis memurunun önünde adama tekrar vurmuştur. Müdahale etmeyen polis memuru, saldırganların şikâyetle bulunmasının ardından Suriyeliyi gözaltına almıştır. Sorun ancak Suriyelinin saldırganlara şikâyetlerini geri çekmeleri için 3.000 dolar ödemesinin ardından çözülmüştür.

⁵⁸ Bir hukuk aktivisti, İstanbul'un Esenyurt ilçesindeki okulunda cinsel saldırıya uğrayan kız çocuğunun annesinin hemen polis karakoluna gittiğini ancak polis memurunun kimliği olmayıp sadece pasaportu olduğu gerekçesiyle olayla ilgili tutanak düzenleyemeyeceğini belirttiğini söylemiştir. Ancak bilindiği üzere, Türk Hukuku'nda bunu belirten herhangi bir metin bulunmamaktadır. Bu, bazı hukuk kuruluşlarının, karakolun kendisinden olayla ilgili bir soruşturma açmasını isteyen birtakım resmi makamlarla iletişim kurmasına neden olmuştur. Başlangıçta bunu reddeden aynı polis memuru bu kez tutanağı düzenlemiştir. Hikâyenin detayları için: "Türk polisi İstanbul'da Suriyeli bir öğrenciye cinsel tacizde bulunan bir çalışmanı tutukladı", *Halep Bugün Kanalı*, 13.02.2020, <https://bit.ly/3mKBVMj>

⁵⁹ Bir Türk ile yaşadığı anlaşmazlık sonucunda, sahibi olduğu ve Suriyeli bir aileye kiraladığı eve zorla giren bir Türk kadın Suriyeli ailenin mobilyalarını evin balkonundan fırlattı. Etkilenen aile polisi aradı, polis geldi ancak olay medyada yer almasına rağmen etkilenen aileye tazminat ödenmedi. Kaynak, aynı mahallede yaşayan ve etkilenen aileyle temas halinde olan, tanıştığımız uzmanlardan biri. Olay hakkın-

da daha fazla bilgi edinmek için: <https://bit.ly/326Sdr7>

"Kiracıların eşyalarını sokağa attı", Youtube: *Show Ana Haber*, 23.09.2019, <https://tinyurl.com/y8bo7dcd>

⁶⁰ Görüştüğümüz bir hukuk aktivisti, bir grup gencin İstanbul'un Zeytinburnu ilçesinde bir arkadaşlarının cinayete gittiğini ve kendilerinin tanık olduklarını belirtti. Bu gençler ifade vermeye gittiklerinde, korkakların ve ülkelerinden kaçıp onu savunmayanların şikâyetle bulunma hakları olmadığı gerekçesiyle polis tarafından dövülüp hakarete uğradılar.

⁶¹ Kişilere karşı kin, düşmanlık tahrik ve aşağılama MADDE 216- (1) Sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimi, başka bir gruba karşı nefret ve düşmanlığa açıkça tahrik eden kişi, Kamu güvenliğine yönelik açık ve yakın bir tehlike durumunda, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına çarptırılır. (2) Halkın bir kesimine sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge temelinde alenen hakaret eden kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

⁶² Son zamanlarda bazı Türk örgütleri nefret söylemini suç saymak için harekete geçmeye başlamıştır. Bir hukuk örgütü grubu, İyi Partisi Üyesi İlay Aksoy'a şikâyetle bulunarak dava açmış ve Türk toplumunda nefret ve ırk ayrımcılığı ifadelerinin kullanımını yasaklayan Türk Ceza Kanunu (TCK)'nin 122. ve 216. Maddeleri uyarınca hukuki hesap verebilirlik işlemlerinin başlatılmasını istemiştir.

⁶³ Suriyelilerin yaptığı ve Türkleri rahatsız eden hatalardan en önemlileri: geç saatlere kadar uyanık kalmak, yüksek ses, sokaklarda ve kahvelerde aylıklık etmek, çocuklara şiddet uygulamak, temizliğe ve çocukları yetiştirmeye özen göstermemektir.

⁶⁴ Suriyelilerin uymadığı en önemli yasalar arasında küçüklerle evlenmeyi yasaklayan

yasalar ve çok eşlilik yasaları vardır. Zira Suriye’de böyle yasalar yoktur. Bu durum, Suriyeli kadınların düzensiz ve kayıtsız bir şekilde Türklerle evlenmesini kabullenmelerinde büyük sıkıntıya neden olmuş ve özel sorunlara yol açmıştır.

⁶⁵ “Suriyeliler İçin Baskı Endeksi 2019”

⁶⁶ Pek çok Suriyeli, Türkçeyi öğrenmeyi kendileri için ciddi bir sorun olarak görmektedir. Bunun birçok nedeni vardır: İlerlemiş yaş, çalışmakla meşgul olmak (özellikle Suriyeliler veya Araplarla çalışıyorsa) ve insanlar arasındaki dil yeteneklerindeki farklılıklar.

⁶⁷ Görüştüğümüz uzmanlardan biri, Suriyelilere yönelik rahatsız edici davranışların artmasının nedenleri arasında dilde yetersizliğin her zaman öne sürüldüğünü belirtmiştir. Uzmanın göre, bu sebep önemli değildir. Zira Göçmenlik Bürosu’nda Arapça bilen ve Suriyelilere karşı ileri boyutta rahatsız edici davranışlarda bulunan çok fazla çalışan vardır. Öte yandan pek çok üniversite öğrencisi, Türkçeye çok iyi hâkim olmalarına rağmen akranelerinden veya hocalarından sözlü tacize uğramaktadırlar.

⁶⁸ Amerikalı Sosyolog Park, sosyal uyum kavramı ve sosyal ilişkiler döngüsü teorisinde, uyum sürecinin dört farklı aşamadan geçtiğine dikkat çekmektedir: İlişki kurmak, sınırlı kaynaklar için rekabet, devletin yeni gelenleri kamusal alana dâhil etme çabaları, sonuncusu ise yabancıların aynı topluma ait olma ve aynı değerleri paylaşma duygusu hissetmemeleri durumunda ortaya çıkan gönüllü uyum veya içe kapanma durumudur. Kaynak: “Sosyal Stres Endeksi 2019”.

⁶⁹ Görüştüğümüz uzmanlardan biri, bu ırkçı gruplarının tüm toplumlarda var olduğunu düşünmekteydi. Bu da Arap kabilelerinde övünme, eleştiri ve hicivle açıkça belli oluyordu. Bu durum aşiret karakterli toplumlarda da görülmektedir. Ayrıca Avrupa’da mülteci veya Müslüman nefreti olanların büyük bir kesimi

arasında da mevcuttur. Bu toplumlar arasındaki fark, duygularını kontrol etme ve kişisel nedenlerle veya yasal sonuçlardan korkarak başkalarına zarar veren davranışlara dönüşmelerini engelleme yetenekleri konusunda belirginleşiyor.

⁷⁰ Kurbanın ölümüne neden olan bazı saldırı veya bıçaklanma olayları gibi.

⁷¹ Bir hukuk aktivisti, bazı ceza davalarının sahiplerinin şikâyetlerini geri çekmeleri veya davadan vazgeçmeleri noktasında baskıya maruz kaldıklarını belirtmektedir. Örneğin, Adana’da bir gencin Korona nedeniyle uygulanan karantina döneminde bir polis tarafından öldürülmesi olayında, ilgili Cumhuriyet Savcılığı, polisin suçlamalardan uzaklaştırılmaya çalışıldığı bir rapor hazırlayarak, İl Kriminal Polis Laboratuvarları Müdürlüğü’nün rolünü ortaya koymuştur. Ayrıca, tanıkların ifadeleri değişmiş ve bazı çevrelerden gelen baskıya maruz kalan mağdurun ailesi, düzenlenen mahkeme oturumlarına katılmamaya sevk edilmiştir. “Polisin vurduğu Suriyeli Mülteci Ali el-Hemdân davasında müşteki koltuğu boş kaldı”, *Evrensel*, 13.11.2020, <https://bit.ly/2UAWbnv>

⁷² Önceki izleme süreci esnasında, araştırma ekibi, Suriyelilerin diğer Suriyelilere karşı gerçekleştirdiği kriminal bir hal alan birçok saldırı vakasını fark etmiştir. Bu daha önce fark edilmeyen bir şeydir ve aynı sözü söyleyen tanıştığımız hukuk aktivistlerinden biri tarafından doğrulanmıştır.

⁷³ Türkiye, OECD Endeksi’ne göre sosyal uyum endeksinde 150 ülke arasında 120. sırada yer almaktadır. Bu, sosyal sermayeyi zayıflatan iç çatışmaların ve açık çatışma olasılıklarının varlığının bir sonucudur. Bu kırılabilirlik, özellikle dosyaların çoğuna yönelik artan iç öfke dalgaları ile daha da belirgin hâle gelmiştir.

İNSAMER

İHH İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مرکز البحوث الإنسانية و الإجتماعية

Karagömrük Mh. Kaleboyu Cd. Muhtar Muhittin Sk.No:6 PK.34091 Fatih / İstanbul - TÜRKİYE

Uluslararası
Mülteci
Hakları Derneği
INTERNATIONAL REFUGEE RIGHTS ASSOCIATION

www.insamer.com info@insamer.com

Bu raporun amacı Suriyeli mülteciler ile Türk toplumu arasındaki ilişkinin izini sürmek, önceki yıllarda meydana gelen bazı acil sosyal değişikliklere ışık tutmak, bu ilişkide dengesizlik oluşturabilecek bazı göstergelere karşı uyararak, bunları düzeltmek ve Türk Hükûmeti tarafından benimsenen uyum ve bütünleşme çabalarını güçlendirmek için çözüm önerileri sunmaktır.

INSAMER

İHH İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مرکز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Karagömrük Mh. Kaleboyu Cd. Muhtar Muhtetin Sk.
No. 6 PK. 34091 Fatih - İstanbul - Türkiye
T. +90 212 631 21 21 | F. +90 212 621 70 51
www.insamer.com | info@insamer.com